

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
CYRILOMETODĚJSKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA

Katedra pastorální a spirituální teologie
Obor: Teologie a spiritualita zasvěceného života

Mária Mináriková

**POJEM OBĚTI V DOKUMENTECH DRUHÉHO
VATIKÁNSKÉHO KONCILU
VE SVĚTLE VYBRANÝCH DĚL SVATÉHO AUGUSTINA
A SVATÉHO TOMÁŠE AKVINSKÉHO**

Bakalářská práce

Vedoucí práce: prof. Pavel Ambros, Th.D. SJ
Konzultant: Benedikt Tomáš Mohelník, Th.D. OP

OLOMOUC 2014

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně a použila jsem
přitom jen uvedené prameny a literaturu.

.....

Děkuji panu profesoru Pavlu Ambrosovi, ThD. za vstřícnost a za umožnění přizvat si konsultanta. Děkuji Benediktu Tomáši Mohelníkovi, ThD. za odborné vedení práce, mnoho cenných rad a podnětů a za zapůjčení odborné literatury. Rovněž děkuji své řeholní spolusestře Marii Terezi Brichtové OP za pomoc při překladu textů z latiny, paní Mgr. Miluši Zahradníčkové za jazykovou korekturu a všem, kteří mi jakýmkoli způsobem pomohli a provázeli mě svou modlitbou.

OBSAH

ÚVOD.....	5
1 POJEM OBĚTI U SVATÉHO AUGUSTINA.....	7
1.1 Být ve spojení s Bohem.....	8
1.2 Svátost pravé oběti.....	10
2 POJEM OBĚTI U SVATÉHO TOMÁŠE AKVINSKÉHO.....	12
2.1 Kristus – kněz.....	12
2.2 Kristův kříž jako oběť.....	15
2.3 Eucharistie jako oběť.....	18
3 POJEM OBĚTI V UČENÍ MAGISTERIA.....	22
3.1 Dokumenty před DVK.....	22
3.2 Druhý vatikánský koncil.....	24
4 SRDCE KONCILU - <i>LUMEN GENTIUM</i>.....	26
4.1 Stručný přehled vzniku konstituce.....	26
4.2 Všeobecné kněžství věřících.....	29
4.2.1 Vztah mezi všeobecným a hierarchickým kněžstvím	32
4.3 Duchovní oběť.....	35
4.3.1 Křesťan – chrám, kněz i oběť.....	35
4.3.2 Realizace kněžského společenství.....	39
4.3.2.1 „ <i>Participatio actuosa</i> “.....	43
4.3.3 Liturgie křesťanského života (<i>LG 34</i>).....	49
ZÁVĚR.....	52
LITERATURA.....	55
SEZNAM ZKRATEK.....	60

ÚVOD

Nad tématem svoji bakalářské práce jsem se dlouho nezamýšlela. Moje myšlenky nekompromisně kroužily kolem jednoho bodu: psát „něco“ o eucharistii. Tato svátost lásky¹ mně nepřestává přitahovat svojí krásou a tajemstvím. Upřímně řečeno, když mi pak bylo navrženo téma „obět“, zvláště nadšená jsem nebyla, spíše musím přiznat určité zklamání. Obět? Kdo by chtěl psát o pojmu, který se na první pohled zdá být modernímu myšlení cizí, nepříjemný? Kdo se dnes ještě vůbec odváží mluvit o oběti, natož se obětovat? Společnost má nakročeno přesně opačným směrem. Pojem oběti zpravidla vyvolává ne příliš pozitivní asociace: od utrpení, bolesti, přes odříkání, askezi, sebeničení, k heroickým výkonům – k nimž ale nejsou pozváni všichni, až po groteskní pózy osob, které se rády stylizují do role „obětního beránka“. V lepším případě považujeme za obět „něco“, co se dělá sice jaksí nad rámec povinnosti, možná i radostně, z lásky k Bohu nebo k bližnímu, ovšem formu si zpravidla volíme sami. Co má právo nazývat se obětí? V čem spočívá její podstata a co je jejím cílem? Je zapotřebí oběti vyhledávat jako něco „navíc“? A jaké místo má zde eucharistie? Během psaní se otázek a souvislostí objevilo víc. Toto téma jsem tedy prostě přijala a hned v úvodu musím říct, že jsem byla po mnoha stránkách nesmírně obohacena.

Jak informuje titul, odpovědi na nastolené otázky budeme hledat v dokumentech II. vatikánského koncilu. Právě do období, kdy jsme začínali zpracovávat toto téma, spadá 11. říjen 2012, kdy Benedikt XVI. vyhlásil Rok víry u příležitosti padesátého výročí jeho zahájení. Tento koncil je velkou milostí, kterou církev obdržela ve 20. století a zůstává trvalou inspirací, nakolik mu to dovolíme. Dnes už emeritní papež vybízel seznamovat se s jeho texty, přijímat je jako kvalifikované a normativní v rámci tradice církve, vykládat a uskutečňovat je pod vedením správné hermeneutiky.² Nauka církve si uchovává stále týž smysl a obsah a zároveň musí být předávána lidem živým způsobem odpovídajícím potřebám jejich doby.³

Pokud jde o základní metodologický postup naší práce, tak tento nám takřka napovídá samotný koncil v dekretu o vzdělávání kněží.⁴ V souladu s tím, jak koncilní otcové navrhuji plán studia teologie, se především usilujeme neztratit ze zřetele

---

¹ *STh* III, 73, 3, ad 3.

² BENEDIKT XVI. *Porta fidei*: Apoštolský list daný *motu proprio* k vyhlášení Roku víry 11. října 2011. Kostelní Vydří, 2012: KN. ISBN 978-80-7195-636-5, s. 11.

³ POSPÍŠIL, C.V. *Hermeneutika mystéria*. Struktury myšlení v dogmatické teologii. 1. vyd. Praha: Krystal OP, ISBN 80-85929-77-5 a Kostelní Vydří: KN, ISBN 80-7195-001-7, 2005. s. 106.

⁴ Viz *OT* 16.

základní pramen, jímž je Písmo svaté. Nauka božského zjevení se prolíná každou kapitolou. U klíčových odkazů se pak zastavíme poněkud více. Než se pustíme do ústřední části tohoto díla, připravíme si půdu za pomoci svatých církevních učitelů. Seznámení se s jejich hlavními myšlenkovými odkazy nám pomůže objasnit zkoumaný předmět a objevit ho v kontextu vzájemných souvislostí s kněžstvím a eucharistií.

V první kapitole se tedy ohlédneme do období patristiky a seznámíme se s definicí oběti, jak se o ni pokusil svatý Augustin, nesporně nejvýznamnější a v západní církvi vůbec nejvlivnější církevní otec.⁵ Jeho početné spisy jsou aktuální stále.⁶ Budeme analyzovat 10. kapitolu jeho nejrozsáhlejšího díla O Boží obci.

Pak bude následovat úsilí o co nejlepší uchopení podstaty pojmu oběti v teologii svatého Tomáše Akvinského v kapitole druhé. Svou pozornost zaměříme zejména na Třetí část jeho Teologické Sumy, traktát o Kristologii a svátostech. Důvodem je, že Andělský učitel nám zde staví před oči základní pramen, tj. jedinou, skutečnou, dokonalou oběť, jíž je oběť Kristova. Z ní, jak uvidíme, všechny ostatní vycházejí.

Dále jsme si dobře vědomi, že postupné rozvíjení pravd víry je podmíněno historií. Každá teologická výpověď, každý pojem, má svůj konkrétní dějinný kontext. Jsou součástí dlouhé myšlenkové a duchovní tradice. Tuto skutečnost nelze opomenout, chceme-li dospět k jejich správnému porozumění.⁷ Ve třetí kapitole se nejdříve pokusíme nahlédnout na předmět našeho zájmu napříč dokumenty vydanými před II. vatikánským koncilem. Poté se zaměříme na samotný koncil.

Nerozsáhlejší čtvrtá kapitola bude zkoumat, jak je pojem oběti prezentován v dokumentu *Lumen Gentium*. Analýze jsme podrobili především články 10, 11 a 34. Vycházeli jsme z dějin vzniku těchto textů. Nahlédli jsme i samotné *Acta synodalia*, avšak z praktických důvodů jsme využili přehledně zpracovanou synopsi.

V samém závěru se pokusíme shrnout praktické poznatky důležité pro duchovní život křesťana a také alespoň trochu více se dotknout jejich uplatnění v liturgii.

Byť mentalita dnešního člověka takřka automaticky eliminuje všechno, co jen trochu zavání obětí, našim cílem je představit „oběť“ jako něco, co je neodmyslitelnou součástí života všech pokřtěných a tedy ukázat univerzálnost jejího významu.

---

⁵ DROBNER, H. R. *Patrologie: Úvod do studia starokřesťanské literatury*. 1. vyd. Praha: OIKOYMENH, 2011. ISBN 9978-80-7298-466-4, s. 498.

⁶ Srov. BENEDIKT XVI. *Porta fidei*, s. 15.

⁷ Srov. POSPÍŠIL, C.V. *Hermeneutika mystéria*, s. 30.

1 POJEM OBĚTI U SVATÉHO AUGUSTINA

Aurelius Augustinus se narodil 13. listopadu 354 ve městě Thagaste v Alžírsku jako syn kuriálního úředníka Patricia a svěřice Moniky. Tento někdejší stoupenec manicheizmu v roce 387 konvertoval, přijal kněžské svěcení (391) a stal se biskupem (395). Zanechal nám početné spisy, v nichž vysvětluje význam a pravdivost víry. Zemřel 28. srpna 430 jako biskup v Hippo.⁸ Jeho zásadní dílo pro rozvoj západního teologického myšlení a pro křesťanskou teologii dějin, „*De civitate Dei*“ – O Boží obci, bylo napsáno mezi lety 413 – 426 ve 22 knihách. Prezentuje dějiny lidstva jako zápas mezi láskou k sobě a láskou k Bohu. Tato kniha je i dnes zdrojem správného vymezení pravé laicity a kompetencí církve a pravé naděje, kterou dává víra. Podnětem k jejímu sepsání byl problém pohanství staré Římské říše.⁹ Augustin ho srovnává s náboženstvím křesťanů, které jako zjevené a transcendentní pokládá za jediné schopné být základem pro zdravou společnost. Snaží se přesvědčit čtenáře, že římský polyteizmus je lidským výmyslem neschopným zajistit člověku blaho tělesné, pozemské a už vůbec ne to věčné.

Prvních pět knih je sepsáno jako odpověď těm, kteří pokládají za nezbytné uctívat mnohé bohy pro výhody tohoto života časného, pět dalších pak pro ty, pro které je kult bohů potřebný v zájmu života věčného. Dále autor staví do ostrého protikladu pohanskou idolatrii a kult pravého Boha, uctívání daru místo Dárce, klanění se tvorstvu místo Stvořiteli. Problematice pravé bohopocty se nejvíce věnuje 10. kniha tohoto spisu. Augustin ji rozebírá z různých hledisek, které na sebe navazují, vzájemně se prolínají a doplňují. Zdrojem inspirace jsou nepochybně vybrané biblické texty.¹⁰

Když mluví o oběti, bohoslužbě a náboženských obřadech jako o něčem, co náleží jediné Bohu, vychází z přirozeného poznání pohanských filosofů – platoniků. Tito pochopili, že toho, po čem všichni lidé touží, tj. blaženého života, nedojde nikdo, kdo nepřilne čistou a ryzí láskou k onomu jedinému nejvyššímu dobru, kterým je neměnný Bůh. To vyznávají i křesťané: jediný Bůh, živý a pravý je jediné dobro a zdroj všeho života. On totiž všechno stvořil a udržuje v bytí. Člověka stvořil k svému obrazu. Vložil mu do srdce touhu po nesmrtelnosti a blažené věčnosti, aby jednal svatě a aby se

---

⁸ Podrobnější informace viz např. DROBNER, H. R. *Patrologie*, s. 504 – 530.

⁹ Srov. BENEDIKT XVI. *Otcové církve*. Kostelní Vydří: KN, 2009. ISBN 978-80-7195-263-3, s. 191-192.

¹⁰ Dále analyzujeme pojem oběti ve smyslu, jak ji chápe svatý Augustin a rozebírá v 10. knize díla *O Boží obci*. (Překlad: J. Nováková, 1950).

klaněl svému Stvořiteli.¹¹ Nicméně tyto pohanští myslitelé nebyli schopni postavit se proti společenským zvyklostem. Takže sami doporučovali uctívat skrze obřady a oběti mnoho bohů, dokonce i přímo démony.

1.1 Být ve spojení s Bohem

Augustin je přesvědčen, že když poznání Boha vede k jeho oslavě a díkyčinění, vede zajisté i k pochopení a vyznání, že je to právě on jediný, kdo má být uctíván. Jemu jsme povinni službou, řec. *latreia*, prokazovanou jak vnějšími obřady tak i v nás samých. Jeho chrámem jsme totiž všichni zároveň, i každý zvlášť. Srdce k Bohu pozdvižené, je jeho oltářem. Na něm přinášíme oběť pokory a chvály, zapálenou ohněm lásky. Zbožná a svatá láska je jako kadidlo. Bohu zaslibujeme a dáváme dary ve svém nitru, tedy sami sebe a vzdáváme mu díky za všechna jeho dobrodíní.

„Abychom ho spatřili, tak jak spatřen býti může, a abychom se s ním spojili, očistujeme se ode vsí poskvrny hříchů a zlých žádostí a jeho jménem se posvěcujeme. On je totiž zřídlem naší blaženosti, on je cílem všeho toužení.“¹²

Jinak řečeno: *„viditelná oběť nesmí být podávána jinému nežli tomu, jehož neviditelnou obětí máme být ve svém srdci my sami“.*¹³ Na jiném místě je pak autorem podotknuto, že ani jakákoli potřeba pozemského života, nicotná ve srovnání s dary života věčného, není důvodem pro odchýlení se od kultu jediného Boha, pravého Stvořitele a Pána.

Ale v čem vidí Augustin úctu k Bohu? Co považuje za pravou zbožnost a co je podle něj ona oběť, služba náležející jedině Bohu? Směřovat k němu láskou, milováním, ve spojení s ním být dokonalí a tedy blažení. Lidská duše, nesmrtelná a rozumná, byla totiž stvořena Bohem a jako taková nemůže být blažena jinak než účastí na jeho světle, na jeho blaženém životě. Bůh, jakožto jediný milující a milovaný je pramenem naší blaženosti a tedy cílem našich tužeb. Všechno naše úsilí má směřovat k dosažení onoho Nejvyššího dobra – *„přistupovat k Bohu“* (srov. Žl 72, 28). Naším údělem na věky je samotný Bůh, nikoli něco od něho, ale právě on sám, Bůh našeho srdce (srov. Žl 72, 26). Takže ani pozemské bohatství, ani tělesná rozkoš, dokonce ani duchovní ctnosti, nýbrž jak říká žalmista: *„Pro mne je dobrem přistupovat k Bohu“*, Bohem přitahován stát se jeho obětí. K tomuto nás vedou ti, kteří nás milují, a k tomu

¹¹ Srov. Čtvrtá eucharistická modlitba.

¹² AUGUSTIN. *O Boží obci knih XXII*. 1. vyd. Praha: Vyšehrad, 1950. ISBN není uvedeno, 10, 3, s. 478.

¹³ *Tamtéž*, s. 508.

máme vést ty, které milujeme. Pravá zbožnost totiž v sobě spojuje lásku k Bohu a lásku k bližnímu. Lásku k Bohu dává řád všem vztahům, které máme s druhými lidmi a se světem vůbec. Tedy jestliže smyslem oběti je spojení s Bohem, pak způsob, jak o něj usilovat, je shrnut ve dvojitým přikázání lásky, na kterém „*tkví celý Zákon i Proroci*“, jak farizeům odpověděl sám Mistr: „*Budeš milovat Pána, svého Boha, celým svým srdcem, celou svou duší a celou svou myslí a svého bližního jako sebe samého*“ (srov. Mt 22, 34n). Neboť milovat bližního jako sám sebe znamená učit ho lásce k Bohu, chtít, aby byl blažený v oddaném spojení s ním.

Oběť je tedy jedním z úkonů bohopocty náležející jedinému pravému Bohu. Ve Starém Zákoně dává Bůh stran vnějších obětí mnoho přikázání a usměrnění, předurčuje, co a kdy má být obětováno. A přece, četbou napříč biblickým textem Augustin upozorňuje na skutečnost, že Bůh tyto oběti nevyžaduje a už vůbec ne pro svůj užitek. Dokonce právě proto je pro svatopisce Bůh Bohem, že nepotřebuje jeho materiálních statků. Jak by taky mohl chtít od někoho něco, co je v jeho vlastní moci (srov. Žl 49, 12). Je tedy zjevné, že správná bohopocta prospívá člověku, nikoli Bohu.

Nicméně vnější oběti v Izraeli přinášeny byly. Bůh si je tedy v jistém smyslu přál, ale pouze proto, aby jimi naznačil jiné, lepší, neviditelné. Rituální, viditelná oběť měla být svátostí, to je svatým znamením skutečné duchovní oběti. Ona byla symbolem toho, co se děje v člověku, když je zapálen ohněm Boží lásky a podnícen k uctívání Boha vyústujícím ke spojení s ním. Jinak řečeno, oběťmi, jež byly Bohu zdánlivě příjemné, byly naznačeny ty, které skutečně chce. A opět s odkazem na biblické texty Augustin vyjmenovává, co tedy vlastně je obětí Bohu: zkroušený duch, otevřené srdce ponižené kající bolestí (srov. Žl 50, 18), dále spravedlivé jednání, milosrdenství, pokorné chození se svým Bohem (srov. Mich 6, 8). Slovy žalmisty připomíná: „*Přines Bohu oběť dikůvzdání, splň své sliby Nejvyššímu.*“ (Žl 49, 14). A také list Židům vybízí nezapomínat na oběť chvály a skutky milosrdenství vůči bližním, chceme-li se zalíbit Bohu (srov. Žid 13, 15-16). Možná nejjasnější rozlišení toho, co si Bůh přeje, nalzáme u Ozeáše: „*Láska se mi líbí, a ne oběti, poznání Boha spíš než celopaly*“ (Oz 6, 6).

„*Neboť to, čemu všichni říkají oběť, je znamením oběti pravé. Pravou obětí je však milosrdenství; proto byla řečena slova, která jsem před chvílkou uvedl: „Takovými oběťmi se totiž zalíbíte Bohu“. Tedy všechna ta rozmanitá Boží přikázání, týkající se služby ve svatostánku nebo v chrámu, vztahují se symbolicky k milování Boha a bližního.*“¹⁴

---

¹⁴ AUGUSTIN. *O Boží obci*, 10, 5, s. 482.

Klíčovým místem analyzované knihy je její 6. kapitola. Zde se nachází velmi výstižné autorovo vyjádření podstaty pravé a dokonalé oběti:

„Proto je pravou obětí každý skutek, který konáme, abychom se spojili svatým společenstvím s Bohem, nacílený tedy k tomu nejvyššímu dobru, jímž můžeme býti skutečně blaženi. Tudiž ani to milosrdenství, kterým pomáháme člověku, není obětí, neděje-li se pro Boha. Neboť i když je oběť přinášena člověkem, je přece božskou věcí, takže staří Latiníci ji také tímto názvem pojmenovali. Proto jest obětí i člověk, ve jménu Božím zasvěcený a Bohu zaslíbený, nakolik světu odumře, aby žil Bohu. Vždyť i to patří k milosrdenství, které každý sám sobě prokazuje.“¹⁵

Souhrnně lze tedy říci, že duchovním obětním darem, tedy pravou obětí je každý skutek milosrdenství vůči nám samým nebo vůči bližním, který konáme, abychom se spojili s Bohem. A naopak, jakýkoli skutek milosrdenství, nekoná-li se pro Boha, obětí není. Na tomto náš autor rozvíjí svou reflexi dále. Biblické citace, z kterých vychází, vybízejí k oběti celého člověka, to je s tělem i duší. Tělo, které duše užívá jako nástroje, je obětí, pokud je jeho spravedlivé užívání ve službě Boží (srov. Řím 6, 13). A na jiném místě apoštol Pavel přímo napomíná k duchovní bohoslužbě, kterou máme konat: *přinášet sami sebe v živou, svatou, Bohu příjemnou oběť* (Řím 12, 1n). A nakonec, když čteme list dál, můžeme poznat, oč více než tělo se stává obětí duše, která se odvrací od světa, aby obnovenou myslí rozpoznávala Boží vůli, co se Bohu líbí, co je dobré, co je dokonalé (srov. Řím 12, 2).

1.2 Svátost pravé oběti

V závěru 6. kapitoly Augustin otevírá problematiku prostředníka mezi Bohem a lidmi, kterou pak rozvíjí dále. Zde naráží také na ekleziální rozměr eucharistie.

„Celá vykoupená obec, tj. shromáždění a společenství svatých, je obětována jako obecná oběť Bohu skrze velikého kněze, který obětoval také sám sebe v umučení za nás, abychom byli tělem tak veliké hlavy, přijav podobu služebníka. Tu totiž obětoval, v té byl obětován, protože prostředníkem jest vzhledem k ní, v ní je knězem, v ní jest obětí.“¹⁶

Člověk, Ježíš Kristus, má božskou přirozenost a tudíž jako Bůh přijímá oběť spolu s Otcem. A přece, byl poslán od Otce, z poslušnosti k jeho vůli přijal celé člověčenství, to je s duší i tělem, a raději chtěl obětí být, než oběť přijímat. Skrze něho je celé shromáždění a společenství svatých obětováno jako univerzální oběť Bohu:

---

¹⁵ AUGUSTIN. *O Boží obci*, s. 482-3.

¹⁶ *Tamtéž*, s. 483-4.

„To jest oběť křesťanů: „počtem mnozí, jediné tělo v Kristu.“ Tu také hojně obětuje církev ve svátosti obzvláštní, věřícím známé, kterou se naznačuje, že v té věci, kterou obětuje, se obětuje ona sama.“¹⁷

*„My mnozí tvoříme pouze jediné tělo v Kristu“ – právě toto je označeno jako oběť křesťanů. A Církev tuto oběť podle Kristovy vůle každodenně podává v eucharistii, v oběti svaté a nekrvavé, přičemž v tom, co obětuje, se obětuje ona sama. Spolu s obětí Kristova těla a krve se zároveň přinášejí Otcí skutky věřících jako duchovní obětní dary. Skrze Krista – Hlavu, se tedy církev, jako jeho tajemné tělo, učí obětovat sama sebe. Všechny oběti Zákona ustoupily této nejvyšší a pravé oběti Krista, kterou předobrazovaly. V ní má Otec zalíbení a lidstvo spásu. Kristus je jediná cesta. Právě pro oběť našeho očištění od hříchů, on bezhříšný vzal na sebe smrtelné tělo. Nestal se však smrtelným oslabením božství. Svou smrtí rozvázal hříchy proto, že jednak zemřel a jednak ne za hřích, vědom si Otcovy vůle. Je důležité, že neočišťuje tělo samo od sebe, ale skrze Slovo, kterým bylo přijato: *“Slovo se stalo tělem”* (Jan 1, 14) a jinde *„to duch oživuje, tělo není k ničemu“* (Jan 6, 63). Věčné Slovo přijalo naši slabost, aby se právě tato proměnila v sílu, jak se to už ukázalo na nespočetném zástupu svatých.*

Pohanští filosofové považovali tělo za překážku blaženého spojení s Bohem. Avšak náš jediný Prostředník ukázal, že nikoli podstata čili tělesná přirozenost je zlem, nýbrž hřích. Hřích je jedinou překážkou spojení člověka s Bohem, jedinou příčinou odvracení a vzdalování se od něho. V Kristu se jakožto v knězi i oběti zároveň uskutečnilo odpuštění hříchů. Skrze něho se smiřujeme s Bohem. Žádným vlastním přičiněním ani vlastní schopností se člověk nemůže od hříchů očistit. V Kristu nám byla poskytnuta milost, abychom, poskvrnění hříšným tělem, byli právě jeho podobností s hříšným tělem očištěni. Kristovo vtělení, to je celý jeho život a vše, co v něm bylo dokonáno je nejvyšším projevem Boží milosti. Skrze něho jsme blízko Otcí, i když spojení s Ním bude dokonalé tehdy, až bude osvobozeno všechno, co osvobozeno být má, od vší poskvrně hříchů a zlých žádostí. On byl poslušný jeho vůli a to až k smrti. Skrze něho se nám dostává očištění srdce, odpuštění hříchů, pokání, obrácení vůle k Bohu, osvobození ode všeho zlého, vzkříšení těla a věčný život. Bůh nám zjevuje svoji lásku právě prostřednictvím lidství svého Syna, skrze které jediné mohou lidé k němu dospět.

To je tedy univerzální cesta k osvobození duše, k očištění celého člověka. To je jediná cesta k patření na Boha a k věčnému spojení s ním.

---

¹⁷ AUGUSTIN. *O Boží obci*, s. 484.

2 POJEM OBĚTI U SVATÉHO TOMÁŠE AKVINSKÉHO

Svatý Tomáš se narodil 1224/25 v Roccasecca u Neapole v rodině hrabat z Akvina. Tento kněz, dominikán je nejvýznamnějším představitelem scholastické filozofie a teologie. Studium jeho myšlení bylo výslovně doporučeno i II. vatikánským koncilem.¹⁸ Jeho nejznámější dílo *Summa theologica* bylo napsáno mezi lety 1266 a 1273. Zemřel 7. března 1274 ve Fossanuova ve střední Itálii.¹⁹

Pojednání nebo alespoň zmínka o oběti se v teologické Sumě svatého Tomáše nachází na více místech. Není našim úkolem všechny vypátrat a zabývat se jimi v celé šíři. V této kapitole nám spíše jde o co nejlepší uchopení podstaty tohoto pojmu v Tomášově teologii. S ohledem na náš předmět se tedy nejprve budeme zabývat pojednáním o Kristově kněžství potažmo prostřednictví, poté se zamyslíme nad způsobem jeho utrpení a nakonec se zaměříme na Kristovu oběť svátostně reprezentovanou ve slavení eucharistie. V samém závěru pak shrneme, v čem Tomáš vidí základní smysl a cíl oběti vůbec.

Dříve než otevřeme první úkol, je dobré předeslat, že kategorie oběti je veskrze biblická. Vyjadřuje bezprostředně realitu Písma. Nařízení Staré smlouvy zahrnují rozličné druhy obětí, které pronikají napříč celou historií židovského národa. Také v Novém zákoně se často objevuje povzbuzení k oběti. Svátý Tomáš tedy nemá žádný problém dokládat svá tvrzení nejzřejmějšími biblickými texty na dané téma stylem jemu vlastním.

2.1 Kristus – kněz i oběť

Kněžství a oběť jsou pojmy, které spolu úzce souvisejí a jeden bez druhého v podstatě neexistují. Tématu Kristova kněžství se Tomáš věnuje ve 22. otázce Třetí části Sumy teologie. Nejdříve dokazuje jeho realitu (a. 1-2), následně objasňuje jeho hlavní charakteristiky a demonstruje jeho výjimečnost vzhledem ke kněžství starozákonnímu (a. 3. -6.). Záběr otázky je velmi široký, obsahuje několik rozhodně nenezajímavých myšlenkových linií. Pokusíme se vystihnout, případně rozvinout skutečnosti, které jsou více důležité vzhledem k našemu záměru.

---

¹⁸ Viz OT 16; GE 10.

¹⁹ Srov. TORRELL, J.P. *Fenomén „katolická teologie“*. 1. vyd. Praha: Krystal OP, 2013. ISBN 978-80-87183-52-6, s. 45.

Obzvláště bohatá odpověď prvního článku přináší jakousi definici Kristova kněžství. Klíčovým pojmem je prostřednictví. „*Vlastním úkolem kněze je být prostředníkem mezi Bohem a lidem.*“²⁰ Kněžské prostřednictví se dále realizuje jednak předáváním Boží nauky lidem – Tomáš odkazuje na proroka Malachiáše (Mal 2, 7), jednak, jak čteme v listu Židům (Žid 5, 1), přinášením proseb lidu Bohu a obětováním za hříchy. Na rozdíl od Augustina, Tomáš chápe Kristovo kněžství jako jeden aspekt prostřednictví, a tudíž, ačkoli je Kristus jediným prostředníkem mezi Bohem a lidmi, podřízeným způsobem i na jeho prostřednictví je člověku možné participovat.²¹ Mimochodem pojem prostřednictví rozvíjí dále ve čtvrtém článku a dokonce mu věnuje samostatní otázku, čímž tato dvě témata jasně rozlišuje.²²

Článek čtvrtý upřesňuje, že „*úkol kněze spočívá především v přinášení oběti*“²³ na odčinění hříchů. Jelikož jsme to my, kdo potřebujeme být osvobozeni od hříchu, v tomto smyslu Kristus není knězem sám pro sebe. Nicméně pro svou oddanost, díky které pokorně a s láskou snášel své utrpení, užitek ze svého kněžství má. Zde je rovněž dobré si uvědomit, že součástí Kristova kněžství je také jeho modlitba.²⁴

A nakonec, s poukazem na Krista jako Hlavu, Tomáš rozlišuje mezi jeho kněžstvím, které má v plnosti, a kněžstvím ostatních, pro které je pramenem. Odpověď na třetí námitku připojuje k jeho službě slova a kultu také funkci krále. Tedy Kristus je zdrojem všech milostí a jako hlava všech sjednocuje v sobě úřad kněze, proroka/zákonodárce a krále. Tuto trilogii znovu uvádí do pozornosti II. vatikánský koncil.²⁵

Může Kristus být zároveň knězem i obětním darem? Starozákonní oběti totiž předpokládají obětujícího odlišného od obětovaného daru. Řešení, které předkládá svatý Tomáš ve druhém článku, si zaslouží podrobnější rozvinutí. V souladu se svatým Augustinem nepochybuje o tom, že zvířecí oběti Starého zákona měly svůj smysl, měly zástupní funkci. Představovaly důležitá smyslová znamení, jež pomáhala Izraelitům přinášet duchovní oběť, jakou si Bůh přeje. Toto tvrzení dále doplňuje poukazem na trojí účel oběti: odpuštění hříchů (Žid 5), uchování ve stavu milosti (Lv 3), v němž náleží pokoj a spása a dokonalé spojení s Bohem ve stavu slávy (Lv 1). Opět na základě

---

²⁰ *STh* III, 22, 1, co.

²¹ Srov. TOMÁŠ AKVINSKÝ. *Le Verbe incarné*, III^a, Q. 16-26, Torrell, Jean-Pierre (ed.), Paris, Cerf 2002. ISBN 2-204-06945-0, s. 354-5.

²² Viz *STh* III, 26.

²³ *STh* III, 22, 4, co.

²⁴ Srov. MOHELNÍK, B. *Pečet' daru Ducha Svatého*. 1. Vyd. Praha: Krystal OP, 2012. ISBN 978-80-87183-44-1, s. 202.

²⁵ Srov. TOMÁŠ AKVINSKÝ. *Le Verbe incarné*, III^a, Q. 16-26, s. 356.

Písma Tomáš demonstruje, že Kristovo utrpení a smrt toto splňuje, a to v míře nejvyšší. Potíž spočívá zejména v tom, že Kristus neměl v úmyslu zemřít jako oběť, nezabil sám sebe ani ho nezabili kněží. Jak tedy lze rozumět, že mohl konat na kříži jako kněz?²⁶

Tomášova odpověď implikuje, v čem je jádro jeho chápání pojmu oběť. Tak jako pokaždé, když o této problematice pojednává, i nyní se odvolává na ideu oběti biskupa z Hippo:

„Pravou obětí je každý skutek, který konáme, abychom se spojili svatým společenstvím s Bohem, totiž zaměřený k tomu nejvyššímu dobru, jímž můžeme být skutečně blaženi.“²⁷

Podstata oběti a tedy také kněžského úkonu nespočívá v usmrcení obětního daru, ale ve vnitřním postoji oběti, v připravenosti přinést oběť. Utrpení či dokonce smrt není podstatou oběti. Ukazuje se, že Kristus se obětoval tím, že dobrovolně, svobodně přijal smrt, které mohl uniknout. *„Obětoval se, protože sám chtěl... (Iz 53, 7).²⁸*

Myšlenka, že by si Bůh přál lidskou oběť, je nesmyslná. Zde však vyvstává druhá potíž: jestliže Ježíš skutečně jednal při svém utrpení jako kněz, pak obětním darem byl on sám, byl tedy lidskou obětí. Otázce, v jakém smyslu se dá mluvit o Kristově lidském životě jako o obětním daru, se vrátíme o něco dále. Zatím bychom snad mohli alespoň říci, že Kristovo utrpení rozhodně nebylo pasivní. To by totiž potom znamenalo, že se „obětí stal.“ Avšak on se jí nestal, on jí prostě byl. Jeho láska a poslušnost Otci byla stejné intenzity po celý jeho život v těle, přičemž kříž byl jejím nejvyšším důkazem.²⁹ Základní obětí jeho lidského života je tedy činná oběť veskrze motivovaná láskou, kterou přináší duchovně, nikoli ono pasivní vydání těla vůli nepřátel, ačkoli je nechává, aby mu provedli, co chtějí. V tomto smyslu je jeho lidský život tím, co v celé své lásce a svobodě nabízí Otci, když v dokonalém kněžském úkonu nese naše hříchy.³⁰

Když pak třetí článek obhajuje schopnost Kristova kněžství odčinit hříchy jednou za všechny, upozorňuje, že Kristus je jedna a tatáž osoba, která byla zároveň knězem i Bohem a že jeho lidství konalo v síle jeho božství. To jsou fakta, díky nimž všechny jeho skutky, všechno, co Ježíš vykonal a vytrpěl, má nekonečnou hodnotu, totiž hodnotu samotné osoby Slova.³¹

²⁶ Srov. LEVERING, M. *Kristus kněz*. Salve: Revue pro teologii a duchovní život, 2010, roč. 20, č. 2, s. 68.

²⁷ AUGUSTIN, *O Boží obci*, 10, s. 482-3; viz také *STh* III, 22, 2, co; 48, 3, co; 85, 3, co.

²⁸ Srov. TOMÁŠ AKVINSKÝ. *Le Verbe incarné*, III^a, Q. 16-26, s. 357.

²⁹ Srov. MOHELNÍK, B. *Pečeť daru Ducha Svatého*, s. 211.

³⁰ Srov. LEVERING, M. *Kristus kněz*, s. 71.

³¹ *STh* III, 22, 3, ad 1.

Důležitá tvrzení přináší také 5. a 6. článek naší otázky. Ve světle nadřazenosti Kristova kněžství nad levitským, Tomáš prozkoumává prorockví Žalmu (110, 2) uvedeného v listu Židům: „*Ty jsi kněz navěky, podle řádu Melchizedechova.*“ (Žid 5,6; 7, 17). Věčnost Kristova kněžství nevyžaduje, aby Kristus ustavičně trpěl.

„*V kněžském úkolu lze pozorovat dvoji: a to nejprve podávání oběti (oblatio), zadruhé dokonání oběti (consummatio), které spočívá v tom, že se dostává jejího cíle těm, ze které se oběť podává.*“³²

Přinesení oběti bylo učiněno jednou provždy (srov. Žid 7, 27). Věčnost Kristova kněžství musíme proto hledat v jejím cíli, který spočívá v dosažení věčných dober, tj. ve věčném životě. Zdůvodnění věčnosti Spasitelova kněžství tedy spatřujeme jednak z hlediska vnitřní oběti, tj. láskyplné poslušnosti Krista vůli Otce, která je spojená s jeho lidstvím, a dále z hlediska účinku jednou provždy přinesené oběti. Tomáš zde cituje list Židům (10, 14): „*Jedinou obětí učinil navždy dokonalými ty, které posvěcuje*“ a dodává, že „*síla této oběti trvá navěky*“.³³ Tímto účinkem je usmíření s Bohem a konečně věčný život. Odpověď na první námitku pak dává tomuto účinku oběti nový rozměr, a sice že sláva blažených na věčnosti je navěky závislá na lidství Krista, který byl obětován.³⁴

Nakonec si Tomáš všímá předobrazu Ježíšova kněžství v kněžství Melchizedechově. Rozlišuje samu oběť Krista a účast na ní. Zatímco levitské kněžství symbolizuje oběť (prolitím krve), Melchizedechovo symbolizuje společenství a jednotu Církve, která je účinkem participace na Kristově oběti (prostřednictvím chleba a vína). Pravá Kristova oběť se věřícím v Novém zákoně podává pod způsobou chleba a vína, tedy v eucharistii.³⁵

2.2 Kristův kříž jako oběť

Jak už bylo řečeno výše, Kristova oběť je jediné a plné uskutečnění oběti, ze kterého všechny ostatní vycházejí.³⁶ Rovněž se nesmí ztratit ze zřetele, že Kristova oběť na kříži je zcela *sui generis*, tudíž žádná teorie oběti ji nedokáže dostatečně vysvětlit.³⁷ Ačkoli starověké oběti byly jejím předobrazem, díváme se na ně v jejím světle, a ne naopak.³⁸

---

³² *STh* III, 22, 5, co.

³³ *STh* III, 22, 5, ad 2.

³⁴ Srov. *STh* III, 22, 5, ad 1; TOMÁŠ AKVINSKÝ. *Le Verbe incarné*, III^a, Q. 16-26, s. 361.

³⁵ *STh* III, 22, 6, ad 2.

³⁶ Srov. MOHELNÍK, B. *Pečeť daru Ducha Svatého*, s. 209.

³⁷ Viz napr. TOMÁŠ AKVINSKÝ. *Vie de Jésus* (3, Qu. 46-49). P. Synave, O.P. (ed.), 1931, s. 260-270.

³⁸ Srov. LEVERING, M. *Kristus kněz*, s. 85.

Svatý Tomáš se věnuje této problematice ve 48. otázce, kde rozebírá šest způsobů účinnosti Kristova utrpení. Třetí článek této otázky se pak přímo ptá, zda to bylo na způsob oběti. Tento text je jediným místem, kde Tomáš explicitně vysvětluje smrt Krista z čistě obětního hlediska.³⁹ Autor v něm uvádí tři námitky, proti kterým staví citát z listu Efezanům: „*Vydal sebe za nás v oběť a dar Bohu, jako líbeznou vůni.*“ Tenhle verš svatého Pavla stačí na ujištění, že Kristova smrt obětí byla. Zbývá už jen vysvětlit, v jakém smyslu je třeba ji chápat.⁴⁰ Pro Tomáše se „*ve vlastním smyslu nazývá obětí to, co je vykonáno z úcty náležející Bohu, aby v tom našel zalíbení.*“⁴¹ Další reflexe je opřena o autoritu svatého Augustina a odvíjí se od jeho slavného citátu ze spisu O Boží obci.⁴²

Oběť je tedy uvažována ve vztahu k poslednímu dobru. Jí člověk Boha uctívá a zároveň k němu, poslednímu cíli svého života, Ine, aby se s ním spojil ve svatém společenství. Tohoto spojení s Bohem není možné dosáhnout jinak, než láskou. Nejvyšší dobro - sám Bůh, k němuž směřuje úkon oběti, vyžaduje dokonalou lásku.⁴³

Tahle pozice je daleko od zredukování pojmu oběti na nějaká rudimentární gesta nebo fyzické destrukce podle starozákonních předpisů. Právě naopak. Díky Augustinovi, koncept oběti pokrývá oblast *quasi* neomezenou. Zahrnuje každý skutek vykonaný v lásce, a tedy, na prvním místě, oběť samého Krista.⁴⁴

„*A právě tento skutek, že dobrovolně nesl utrpení, byl Bohu velmi milý, protože vycházel z lásky. Proto je jasné, že utrpení Kristovo bylo pravou obětí.*“⁴⁵

Utrpení, které Kristus dobrovolně nesl, bylo motivováno dokonalou láskou. Z tohoto důvodu byla Kristova oběť Bohu nanejvýš příjemná. Z uvedeného jasně prosvítá primát vnitřní oběti. Musí se uznat, že Starý zákon přes všechny nedokonalosti připravil dobrou půdu pro novozákonní rozvinutí tohoto, nezřídka špatně interpretovaného pojmu. Stačí si vzpomenout na citace jako: „*Milosrdenství chci a ne oběť.*“ (Mt 12, 7) nebo „*Dary ani oběti jsi nechtěl*“ (Žid 10, 5).⁴⁶

Pro co nejlepší pochopení následních argumentů našeho článku doporučuje J.-P. Torrell podržet 2 skutečnosti. Především, oběť musí obsahovat materiální prvek. Stačí si

---

³⁹ Srov. TOMÁŠ AKVINSKÝ. *Le Verbe incarné en ses mysteres*, bIII^a, Q. 46-52, Torrell, J.-P. (ed.), Paris, Cerf 2004. ISBN 2-204-07638-4, s. 438.

⁴⁰ *Tamtéž*, s. 331.

⁴¹ *STh* III, 48, 3, co.

⁴² AUGUSTIN, *O Boží obci*, 10, s. 482-3. (citováno výše)

⁴³ Srov. MOHELNÍK, B. *Pečeť daru Ducha Svatého*, s. 209.

⁴⁴ Srov. TOMÁŠ AKVINSKÝ. *Le Verbe incarné en ses mysteres*, bIII^a, Q. 46-52, s. 440.

⁴⁵ *STh* III, 48, 3, co.

⁴⁶ Srov. TOMÁŠ AKVINSKÝ. *Le Verbe incarné en ses mysteres*, bIII^a, Q. 46-52, s. 439.

uvědomit, že latinský výraz „*sacrificium*“ lze chápat jako svaté konání nebo jako jednání, které posvěcuje obětní dar.⁴⁷ Tenhle bod vyplývá z Tomášovy náboženské antropologie. Jelikož člověk je složený z duše a těla, stejně tak jeho činy, byť nejduchovnější, nezapojují pouze jeho duši, nýbrž nutně i jeho tělesnou stránku.⁴⁸ Bohopocta bere na sebe vnější formy. Avšak ihned nutno navázat druhým bodem, a sice

„nabídnout oběť, to je chtít něco naznačit. Navenek přinášená oběť je znamením vnitřní duchovní oběti, kterou duše sama sebe přináší Bohu, podle Žalmu (50,19): 'zkroušený duch, to je oběť Bohu', neboť vnější úkony nábožnosti jsou zaměřeny k vnitřním, duše se tak přináší Bohu jako principu svého stvoření a jako cíli své blaženosti.“⁴⁹

Klíčovým výrazem, je slovo znamení. Tomáš jeho význam nepodceňuje. Jakožto vnější úkon, odvozuje celou svou hodnotu od znamenaneého, tj. od vnitřního úkonu.⁵⁰

Bylo už řečeno, že Bůh po lidských obětech nikdy netoužil. Přesto na základě uvedeného by nemělo být těžké strávit, že Kristus přinesl v oběť své vlastní tělo a nikoli tělo zvířete. Čtyři důvody, které Tomáš uvádí ve svém prvním argumentu, a které následně opakuje formou asertivních Augustinových otázek, dokazují vhodnost toho, co Starý zákon s odporem zamítl – oběti lidského těla. Tělo Kristovo je nejdokonalejší obětí.

„Nejdříve, protože je to tělo lidské přirozenosti, vhodně se obětuje za lidi a je od nich ve svátosti požíváno. Za druhé, protože bylo trpné a smrtelné, bylo vhodné k obětování. Za třetí, protože bylo bez hříchu, bylo účinné na vyčištění hříchů. Za čtvrté, protože bylo tělem samého obětujícího, bylo Bohu milé pro nesmírnou lásku toho, kdo obětoval své tělo.“⁵¹

Je jasné, že důraz není položen na materii oběti, ani na trestní charakter utrpení nebo smrti. Hledat podstatu oběti Ježíše z Nazaretu musíme v jeho nitru, v jeho lásce a poslušnosti vůli Otce až na smrt. Poněvadž to byla inspirace celého jeho života, byl celý jeho život bohoslužbou. Materiální gesto, ve kterém se konkretizuje oběť, je méně důležité, než gesto duše, která sama sebe nabízí jako oběť vnitřní, duchovní. Dokonce může být samo o sobě (ve své materialitě) něčím zcela jiným než z pohledu toho, kdo přináší oběť. Hodnotu oběti dává láska. Jenom láska toho, kdo obětuje, činí oběť milou Bohu.⁵²

---

⁴⁷ *STh* II^aII^{ae}, 85, 3, ad 3.

⁴⁸ Srov. MOHELNÍK, B. *Místo duchovní bohoslužby*. Salve: Revue pro teologii a duchovní život, 2012, roč. 22, č. 2, s. 12.

⁴⁹ *STh* II^aII^{ae}, 85, 2, co.

⁵⁰ Srov. TOMÁŠ AKVINSKÝ. *Le Verbe incarné en ses mysteres*, bIII^a, Q. 46-52, s. 439.

⁵¹ *STh* III, 48, 3, ad 1.

⁵² Srov. TOMÁŠ AKVINSKÝ. *Le Verbe incarné en ses mysteres*, bIII^a, Q. 46-52, s. 332.

Tahle skutečnost je dokreslena Tomášovou odpovědí na třetí námitku. Ti, kteří Krista zabíjeli, spáchali zločin. Kristus, který na konci života zcela zasvěceného obraně spravedlnosti a hlásání pravdy svým utrpením a smrtí podal nejvyšší důkaz lásky, přinesl obět'.⁵³ Článek se však dotýká ještě něčeho velmi důležitého:

„Kristovo utrpení je znamením nějaké věci, kterou máme zachovávat, podle 1Petr (4,1): 'Když tedy Kristus trpěl v těle, i vy se vyzbrojte tímž smýšlením, to je: ten, kdo trpěl v těle, skoncoval s hříchem, aby strávil čas, který zbývá k žití v těle, nikoli podle lidských vášní, ale podle Boží vůle'.“⁵⁴

Kristovo utrpení bylo sice naznačováno jinými znameními Starého zákona, nicméně, samo je také znamením. Je pro křesťany vzorem. Jak tvrdí Augustin, „oběť viditelná je svátostí, tj. svatým znamením oběti neviditelné.“⁵⁵ Celý jeho život, měl obětní hodnotu, byl zcela zaměřen k přinesení duchovní oběti. Stejně tak duchovní oběť křesťana musí nalézt své tělesné vyjádření a to ve vnějších úkonech zbožnosti. Vnější projev, který je znamením vnitřního úkonu, se pak rozprostírá na celý život ctností křesťana, zahrnuje prakticky každý úkon křesťanského života bez jakýchkoli legalistických tendencí.⁵⁶

2.3 Eucharistie jako oběť

Svátostí zcela závisí na osobě Krista, jsou specifickými úkony bohopocty a posvěcují Církev. Vztah eucharistické oběti k oběti Krista na kříži je podstatný. Eucharistie totiž tuto jedinou pravou oběť Nové smlouvy svátostně reprezentuje, je novým způsobem jejím zpřítomněním. Připomínáme, že už v otázce věnující se Kristovu kněžství jsou přítomny odkazy na aplikaci ve svátostech.⁵⁷ A opět je to autorita svatého Augustina, o kterou se Tomáš opírá, když říká, že

*„eucharistie je nejen svátost, ale také oběť. Kdokoli však podává oběť, má mít na oběti účast. Neboť vnější oběť, kterou podává, je znamením vnitřní oběti, kterou Bohu přináší sám sebe, jak praví Augustin v 10. Knize spisu O Boží obci. A proto tím, že má podíl na oběti, ukazuje, že se spojuje s vnitřní obětí.“*⁵⁸

I zde platí, jak už bylo vícekrát řečeno, že oddělování duchovní skutečnosti od tělesného požívání je nesmyslné. Vnější úkony jsou zcela zaměřeny k vnitřní, duchovní oběti.

---

⁵³ Tamtéž, s. 441-2.

⁵⁴ STh III, 48, a 3, ad 2.

⁵⁵ AUGUSTIN. *O Boží obci*, s. 480.

⁵⁶ Srov. MOHELNÍK, B. *Pečeť daru Ducha Svatého*, s. 213.

⁵⁷ Viz STh III, 22, 3, ad 2; STh III, 22, 6, co.

⁵⁸ STh III, 82, 4.

To, co spojuje obě oběti, je nejprve ztotožnění obětníka – čili kněze a obětního daru, jímž je samotný Kristus a dále spásonosná síla Kristova utrpení, která působí v obou obětech. „ *I když se Kristovo umučení a smrt už nemají více opakovat, přesto síla této oběti, jednou přinesené, trvá navěky.*“⁵⁹ Nicméně svatý Tomáš přímo učí, že Kristus je pro nás každý den v eucharistii skutečně obětován, protože se stáváme účastnými plodů skrze obraz znázorňující jeho utrpení: „ *kdykoli slavíme památku této oběti, uskutečňuje se dílo našeho vykoupení.*“⁶⁰

Dále je užitečné zachytit, že tato svátost obsahuje dvě skutečnosti (dvě *res*): totiž samotného Krista, a také označuje, aniž by obsahovala, mystické Tělo, společenství svatých.⁶¹ A tak ten, kdo tuto svátost přijímá, se stává *ipso facto* tím, kdo je sjednocen s Kristem a kdo je součástí jeho Těla. Avšak jakého Těla? Po tom všem, co bylo doposud řečeno, by nám mělo být jasné, že se jedná o tělo obětované, poslušné až na smrt, vydané za nás.

Při slavení eucharistie má každý člověk příležitost svobodně přijmout své vlastní začlenění do Kristovy oběti a osobně se k ní připojit. Ježíš do své oběti zahrnul všechny lidi. Jakožto Hlava církve k sobě všechny přidružuje, jakožto obětovaný dar všechny v sobě zahrnuje, neboť sdílí tutéž lidskou přirozenost.⁶² Toto osobní zapojení věřících přináší k dokonalosti této svátosti, protože je vyjádřením *res* svátosti, tzn. Církevního společenství (*communio*). Právě v této jednotě se Církev jako celek i jednotliví věřící slavením eucharistie připojují ke Kristově jediné oběti. Na základě participace jsou v ní tedy obsaženy všechny duchovní oběti věřících. Poněvadž existuje pouze jediná skutečná oběť Nového zákona, všechny ostatní na ní participují. Stručně řečeno, eucharistie je oběť „celého Krista“, tj. Krista – Hlavy spolu s jeho tělem. Z toho důvodu účast na eucharistické oběti vyžaduje ze strany věřícího integrální duchovní oběť, tedy, aby do ní zahrnul celý svůj život.⁶³

„*Spravedlivý laik je spojen s Kristem duchovním spojením skrze víru a lásku, ne však skrze svátostnou moc. A proto má duchovní kněžství, aby mohl přinášet duchovní oběti.*“⁶⁴

Tomáš pak dokládá toto tvrzení třemi citacemi Písma (Žl 51, 19; Řím 12, 1; 1 Petr 2, 5). Už bylo řečeno, že Kristova oběť je pro oběť křesťana vzorem. Účast na eucharistickém

⁵⁹ *STh* III, 22, 5, ad 2.

⁶⁰ *STh* III, 83, 1, ad 1; Srov. FILIP, Š.M. „*Duše svaté mešní oběti*“ podle sv. Tomáše Akvinského. *Salve: Revue pro teologii a duchovní život*, 2005, roč. 15, č. 2, s. 55.

⁶¹ *STh* III, 80, 4, co.

⁶² Srov. MOHELNÍK, B. *Místo duchovní bohoslužby*, s. 10-11.

⁶³ Srov. MOHELNÍK, B. *Pečeť daru Ducha Svatého*, s. 214-5.

⁶⁴ *STh* III, 82, 1, ad 2.

slavení má pak vyjadřovat, čím se chceme stále více stávat – Kristovým obětovaným tělem. Když klademe na oltář chléb a víno, symbolizuje to, že klademe sami sebe. Když člověk přináší jako dar Bohu všechno, co tvoří jeho život, kromě hříchu (viz slavná Augustinova definice), je zároveň obětujícím i obětním darem.⁶⁵ Jedině skutečné připojení křesťana ke Kristově oběti může uspokojivě vyřešit jinak nepřekonatelný problém, který spočívá v tom, že křesťan má, jak vybízí svatý Pavel (Řím 12, 1), přinášet sám sebe jako živou oběť, aniž by musel podstoupit smrt.⁶⁶

Svatý Tomáš také upozorňuje, že duchovní oběť je plodem eucharistie a musí se konat v Církvi. Stejně tak účinek Kristova utrpení skutečně zasahuje jen ty, kteří se spojují s eucharistií vírou a láskou. Tedy člověk mimo Církev nepřijímá ovoce oběti, přijímá tělo Kristovo svátostně, ale ne duchovně.⁶⁷

Síla Kristova utrpení prostřednictvím eucharistie vzdává úctu Bohu a nabízí všem lidem odpuštění hříchů, Boží milost a nebeskou slávu, život věčný. Kristova oběť je sdílena věřícím. Pokřtěný se podílí na Božím životě, čímž je Bůh oslavován. V posledku celý život věřícího je ve svých vnějších projevech začleněn do obětovaného daru sebe sama. Prostřednictvím údů Kristova těla se tak uskutečňuje posvěcení světa, které je cílem Kristovy oběti.⁶⁸ Ovšem do jmenovaných skutečností zatím postupně dorůstáme, abychom se jednou učinili totálním sebedarováním.

Snad nebude od věci v samém závěru této kapitolky alespoň kratince shrnout, co je vlastně podstatným účinkem oběti Krista na kříži potažmo eucharistie. Jinak řečeno, proč vlastně přinášet oběť? Tomáš to podává jednak průběžně, v rámci příslušných otázek, osobitně pak ve čtvrtém článku 49. otázky. V centru pozornosti je pojem usmíření v Spasitelově díle. Jádrem problému je správně objasnit, v jakém smyslu jsme usmíření s Bohem. Jako *sed contra* k uvedeným námitkám Tomáš zcela přirozeně předkládá citaci sv. Pavla (Řím 5, 10): „*Byli jsme s Bohem smířeni smrtí jeho Syna.*“ Následně pak vychází ze dvou důvodů: díky Kristovu utrpení jsme osvobozeni od hříchů, které nás činí Božími nepřáteli, ale především, Kristus přinesl oběť Bohu milou v nejvyšším stupni. V pozadí řešení stojí fakt, že „*vlastním účinkem oběti je chtít se zalíbit Bohu.*“⁶⁹

---

⁶⁵ Srov. MOHELNÍK, B. *Místo duchovní bohoslužby*, s 10-11.

⁶⁶ Srov. MOHELNÍK, B. *Vztah obecného a služebného kněžství*. Salve: Revue pro teologii a duchovní život, 2010, roč. 20, č. 2, s. 101.

⁶⁷ Viz *STh* III, 82, 7, ad 1.

⁶⁸ Srov. MOHELNÍK, B. *Pečeť daru Ducha Svatého*, s. 221.

⁶⁹ *STh* III, 49, 4, co.

J.-P. Torrell k tomu poznamenává, že Tomáš nezná dokonalejší cíl usmíření, než obnovení „*statu quo ante*“. Prvotní stav nevinnosti umožňoval člověku bezprostřední kontakt s Bohem. Spojení s Bohem, sdílení jeho lásky, dobroty, spočívá ve vidění jeho podstaty (esence). Avšak hřích člověka vzdálil, učinil ho neschopným dát se Bohu, spojit se s ním. Hřích člověku odejmul vidění Boha. Právě proto musely existovat oběti, aby alespoň naznačovaly dispozici srdce, touhu člověka po opětovném společenství s Bohem. Člověk nabízí Bohu dary, místo sebe sama. Vtip je ale v tom, že i tyto „dary a oběti“ lidí Bohu pocházejí od neho. Bůh totiž všechno stvořil a udržuje v bytí. Oběť tedy rozhodně není nějakým „splácením“ Bohu. Navíc je jasné, že obětování nemění Boha ani mu nic nepřidává, jak by chtěla podezírat druhá námitka naší otázky, nýbrž proměňuje člověka.⁷⁰

Jedině svobodným sebedarováním v lásce, kdy všechny lidské stránky (především intelekt a vůle) přilnou k Bohu, se může člověk s Bohem spojit. Aniž bychom měli zapotřebí dlouho spekulovat, je zřejmé, že toho je schopen pouze člověk cele svatý. Jinak řečeno, ten, který je schopen být darem a dárcem současně – Ježíš, jediný Velekněz. Pouze láska, poslušnost a pokora vtěleného Božího Syna uzdravuje zraněnost lidského vztahu s Bohem, ačkoli on sám žádné „uzdravení“ nepotřebuje.⁷¹ Ostatně, jak praví Augustin,⁷² pouze Spasitelovo dokonalé kněžství přinášející dokonalý dar sebe sama dosahuje dokonalého sjednocení s Bohem. To je ona každodenní oběť: čistá, svatá, neposkvrněná, která jediná je hodna Božího zalíbení a ve které má celý svět spásu. Skrze Krista, s ním a v něm nabízí se i nám možnost stávat se obětí úplnou a ustavičnou.⁷³ A zase, není to Bůh, kdo získává. Nikoli. To člověk je ten, kdo je nepředstavitelně obdarován Bohem. Stává se účastným Božího života, má podíl na jeho slávě a otvírá se mu cesta k životu, jehož podstatou je dokonalé spojení s Bohem, které spočívá v blaženém patření na jeho tvář.

---

⁷⁰ Srov. TOMÁŠ AKVINSKÝ. *Le Verbe incarné en ses mysteres*, t. III^a, Q. 46-52, s. 346-7.

⁷¹ Srov. MOHELNÍK, B. *Vztah obecného a služebného kněžství*, s. 98.

⁷² Srov. *STh* III, 48, 3, co.

⁷³ Srov. Eucharistické modlitby.

3 POJEM OBĚTI V UČENÍ MAGISTERIA

Teologické bádání je doprovázeno službou rozlišování Učitelského úřadu, který na jedné straně určuje hranice, když vylučuje mylné cesty, a na straně druhé do svého učení přijímá teologicky zralá tvrzení, která vyjadřují víru církve.⁷⁴ Magisterium má být nejzásadnější výrazovou formou neomylnosti církve jako celku ve věci přijímání, interpretace a aktualizace poselství zjevení.⁷⁵

Tenhle exkurz napříč dějinami si nedělá iluze, že obsáhne všechno. Nemáme zde prostor sledovat a podrobně rozebírat jednotlivé dokumenty, ačkoli hermeneutika musí nutně brát ohled i na kontext, v němž byly zveřejněny, aby dokázala přesně pochopit jejich dosah. Jde nám pouze o jakýsi historický přehled. Kritériem pro výběr textů byla pojednání o oběti, především v jejím vztahu k obecnému kněžství věřících a eucharistii.

3.1 Dokumenty před DVK

Pokud jde o dokumenty publikované před DVK, je dobré předeslat, že jejich sepsání bylo z velké části motivováno potřebou bránit katolickou víru a vypořádat se s mylným učením. Měly tedy obhajovací, apologetický ráz.

Tak například v anatematizmech Cyrila Alexandrijského (431) narazíme na tvrzení, že Kristus se nabídl Bohu jako oběť nikoli za sebe, nýbrž za lidi.⁷⁶ IV. Lateránský koncil (1215) ve svém stanovisku vůči bludařům objasňuje mimo jiné, že Kristus je v církvi knězem i obětí.⁷⁷ Výsledkem Tridentského koncilu (1562), který byl na dlouhou dobu poslední, byly obhajovací dokumenty jako reakce na šířící se protestantismus a systematizace učení, zejména o svátostech. Jednou z nejnaléhavějších záležitostí bylo vyložit pravé učení o eucharistii jako pravé a jedinečné oběti, vysvětlení souvislosti mezi obětí kříže, kde se uskutečnila spása lidstva a mše svatá, která je jejím zpřítomněním. Tyto dvě oběti se liší jen ve způsobu, jakým jsou přinášeny: na kříži jako oběť krvavá, v eucharistii jako nekrvavě uskutečněná oběť svátostná, v níž se Kristovo spásné působení svátostně zpřítomňuje na způsob *repraesentatio*, *commemoratio* a *applicatio*. Oběť mše je skutečnou smírnou obětí, na jejímž ovoci mají účast všichni věřící. Nicméně obětní jednání nespočívá pouze v tom, že je Kristus podáván jako

⁷⁴ Srov. MOHELNÍK, B. *Pečeť daru Ducha Svatého*, s. 9.

⁷⁵ Srov. POSPÍŠIL, C.V. *Hermeneutika mystéria*, s. 85.

⁷⁶ Srov. DS 261.

⁷⁷ Srov. DS 802.

pokrm. Je obětí Krista, ale i obětí církve.⁷⁸ Eucharistická oběť i novozákonní kněžství byly ustanoveny Kristem, spolu při Poslední večeři. Kristus při ní obětoval a svým učedníkům dal pověření obětovat. Nicméně přesné učení, v čem spočívá podstata oběti, zde nebylo dáno.⁷⁹

Dále můžeme vzpomenout encykliku Lva XIII. *Caritatis studium* (1898), která rovněž hájí identitu oběti Mše svaté s obětí Krista na kříži vůči skotským reformátorům. Kristova oběť, ačkoli jednou na kříži dovršena, trvá neustále. Mše svatá tedy v žádném případě není jenom její památkou.⁸⁰ Podobně píše Pius XI. ve své encyklice *Quas primas* (1925), že Kristus, Vykupitel a Kněz, sám sebe ustavičně nabízí v oběti za hříchy člověka. V encyklice *Miserentissimus Redemptor* (1928) rozvádí myšlenku tajemného spojení mezi Kristem – Hlavou a jeho údy. Z tohoto spojení pramení všeobecné kněžství věřících, a tedy povinnost každého křesťana přinášet dary a oběti za hříchy a také jeho aktivní účast na eucharistické oběti.⁸¹

Liturgie představuje veřejný kult Tajemného těla Ježíše Krista. Pius XII. ve své encyklice *Mediator Dei* (1947) zaujímá stanovisko ke všem záležitostem, které byly nastolené vzhledem k aktivnější účasti věřících na kultovním životě církve. V souvislosti s eucharistií rovněž předkládá pojednání o všeobecném kněžství věřících. Varuje před bludem, který byl odsouzen v Tridentu⁸², že totiž Nový zákon zná jediné kněžství, které patří všem pokřtěným, a tedy, lid vlastní pravou kněžskou moc, zatímco kněz jedná z úřadu, který mu svěřila obec.⁸³ Pius XII. je také autorem dokumentu, který sehrál svou roli při rozvinutí reflexe DVK: *Mystici Corporis Christi* (1943). Tato encyklika objasňuje podstatu církve, jako Tajemného Těla Ježíše Krista. Ono je společenstvím lidí, kteří se v jednotě se svými biskupy podílejí na božském životě Kristově a žijí z jeho Ducha.⁸⁴ Nicméně toto pojetí má také své nedostatky, na které s odvahou poukázali otcové na DVK.⁸⁵

Co se dá z uvedeného vytušit? Pokud odmyslíme odsouzené učení například quietizmu a jansenizmu ohledně osobní asketické oběti⁸⁶, tak se zdá, že otázka osobní

---

⁷⁸ Srov. MÜLLER, G. L. *Dogmatika pro studium i pastoraci*. 7. vyd. Kostelní Vydří: KN, 2010. ISBN 978-80-7195-259-6, s. 722; DS 1740-1742; 1751.

⁷⁹ Srov. DS 1738-1759; viz také NEUNER, J., ROOS, H. *Viera Cirkvi v úradných dokumentoch jej magistéria*. Trnava: Dobrá kniha, 1995. ISBN 80-7141-072-1, s. 316-322.

⁸⁰ Srov. DS 3339.

⁸¹ Srov. DS 3678; NEUNER, J., ROOS, H. *Viera Cirkvi v úradných dokumentoch jej magistéria*, s. 122-124.

⁸² Srov. DS 1764.

⁸³ Srov. DS 3840-3855.

⁸⁴ Srov. DS 3800-3822.

⁸⁵ Srov. BOUBLÍK, V. *Boží lid*. 2. vyd. Kostelní Vydří: KN, 1997. ISBN 80-7192-307-9, s. 14 a násl.

⁸⁶ Srov. DS 2201-2217; 2351; 2433.

oběti věřících, duchovní oběti, učitelský úřad zřejmě příliš nezaměstnávala. Stejně tak můžeme konstatovat, že ani pojem všeobecného kněžství nebyl dostatečně rozpracován.

3.2 Druhý vatikánský koncil

Koncil, který 25. ledna 1962 ohlásil v bazilice svatého Pavla Jan XXIII., patří do linie ekumenických koncilů, tedy do kategorie úplně nejdůležitějších církevních grémií. Konal se v Římě v bazilice svatého Petra a byl jedenadvacátým v dějinách církve.⁸⁷

Jak bylo naznačeno výše, předchozí koncily byly téměř vždy svolávány kvůli konkrétním otázkám, na které měly odpovídat. Zde však nebylo třeba řešit nějaký zvláštní problém. DVK neschválil žádné nové dogma, neodsoudil žádný blud, neoznačil jako „mylné“ žádné učení. Měl být koncilem „pastoračním“, tj. cílem bylo povzbudit věřící ve víře a křesťanském životě a podnětem pro celkovou obnovu církve. Přes 2500 koncilních otců mělo v průběhu čtyř let ve škole Ducha Svatého společně uvažovat nad všemi jejími rozměry a stránkami. Mezi prioritní témata tedy rozhodně patřila ekleziologie, zejména z pohledu dějin spásy, z hlediska Trinitologie a svátostí. Dále liturgická obnova, kde ústřední místo patří Eucharistii, ekumenizmus, vztah Písma, tradice a Magisteria, postavení laika v církvi a v neposlední řadě vztah církve a moderního světa.⁸⁸ Koncilní otcové celkově přijali čtyři konstituce, devět dekretů a tři deklarace.⁸⁹

Došlo k znovuobjevení hluboké tradice patristiky či středověké teologie. Teologie se vrací k apoštolskému a pastoračnímu zaměření, které tak dominovalo u církevních otců, a rovněž Písmu svatému dává místo, jež mělo u nich. Písmo svaté má být „duší veškeré teologie“ (DV 24). Dokumenty bohatě protkané biblickými citáty dosvědčují, že aniž by si to možno koncilní otcové uvědomovali, vrátili se k šíři, kterou měla milovaná „*sacra doctrina*“ u svatého Tomáše.⁹⁰

Zmínky o oběti se zde vyskytují opět v kontextu eucharistie a výroků o všeobecném kněžství věřících. Zajisté nás nepřekvapí, že je nalezneme v dekretu o službě a životě kněží, poněvadž tito, jako zvláštním způsobem účastní kněžství Kristova, zejména slavením mše, přinášejí svátostně oběť Kristovu. Eucharistie je ohniskem liturgického života. Obsahuje celé duchovní dobro církve, Krista samého.

⁸⁷ Srov. II. vatikánský sněm. Příprava a průběh. Řím: Křesťanská akademie, 1996, s. 24.

⁸⁸ Srov. SKALICKÝ, K. *Radost a naděje*. Řím: Křesťanská akademie, 1968, s. 226-234.

⁸⁹ Srov. Dokumenty II. vatikánského koncilu. 2. vyd. Kostelní Vydří: KN, 2002. ISBN 80-7192-467-9, s. 27.

⁹⁰ Srov. TORRELL, J.P. *Fenomén „katolická teologie“*, s. 62.

Po křtu a biřmování se věřící přijetím eucharistie plně začleňují do Kristova těla. Skrze své tělo dává Kristus lidem život, zve je a přivádí k tomu, aby spolu s ním obětovali sebe samy, své práce a stvořené věci. Kněz učí věřící, jak mají v mešní oběti přinášet Bohu Otci božský obětní dar a zároveň s ním podávat také oběť vlastního života (*PO 5*).

Dekret o ekumenizmu mluví o eucharistii jako o znamení a příčině jednoty Božího lidu, církve (*UR 2*). Dekret o katolických východních církvích doporučuje denní svaté přijímání (*OE 15*) a nakonec v pastorální konstituci o církvi v dnešním světě narazíme na místo, které označuje eucharistii jako zálohu eschatologické naděje a posilující pokrm na cestu (*GS 38*).

V následující, hlavní kapitole zaměříme svou pozornost na pasáže z věroučné konstituce o církvi. Jelikož jsou pro nás klíčové, zaslouží si, abychom se jim věnovali důkladněji. Nakonec v závěru se dotkneme některých myšlenek z konstituce o liturgii.

4 SRDCE KONCILU – *LUMEN GENTIUM*

Konstituce o církvi je základním a ústředním dílem II. vatikánského sněmu. Spolu s dalšími třemi konstitucemi je hermeneutickým klíčem k ostatním dokumentům. I když nebylo definováno žádné nové dogma, přece je učitelským výrokiem nejvyššího Magisteria katolické církve a je závazná pro náboženské svědomí katolíků. Podle prvního článku si klade za cíl s pomocí Písma a tradice důkladněji objasnit věřícím i nevěřícím podstatu církve a její univerzální poslání.⁹¹

4.1 Stručný přehled vzniku konstituce

Koncilní texty nejsou dílem jedince, ale většího počtu lidí zpravidla po vyčerpávající debatě. Čteme-li je dnes, stěží rozpoznáme, za jakých názorových střetů vznikaly. Protože v textech církevního úřadu je třeba vždy počítat s tím, že máme před sebou kompromisní formulace, je důležité znát často spletitou prehistorii textu. Pouze s touto znalostí se dá lépe posoudit, k jakému výroku se text skutečně nyní propracoval a jeho správná interpretace.⁹² Snad tedy nebude na škodu věnovat se nejdříve konstituci jako celku a stručně se seznámit s jejím obsahem.

Tato konstituce prošla celkově třemi stadii vypracování. Práce na jejím prvním schématu začala koncem roku 1960. Přípravná komise pověřena vypracováním předlohy stála pod vedením kardinála Ottavianiho. Sekretářem byl jezuita Sebastián Tromp, spoluautor encykliky Pia XII *Mystici corporis* (1943).⁹³

Komise předložila koncept, který byl členěn na 11 kapitol: 1 Podstata bojující církve; 2 Členové církve a netnost církve ke spáse; 3 Biskupské svěcení jako nejvyšší stupeň kněžské důstojnosti a vztah mezi biskupem a kněžími; 4 Sídelní biskupové; 5 Stav dokonalosti v církvi; 6 Laici; 7 Učitelství úřad; 8 Autorita a poslušnost v církvi; 9 Vztahy mezi církví a státem; 10 Misijní poslání církve; 11 Ekumenismus.⁹⁴ Někteří

---

⁹¹ Dokumenty II. vatikánského koncilu, s. 31. (*úvodní slovo Karla Rahnera*).

⁹² *Tamtéž*, s. 154.

⁹³ *Tamtéž*, s. 139.

⁹⁴ Srov. BOUBLÍK, V. *Boží lid*, s. 22.

autoři⁹⁵ uvádějí ještě kapitolu 12 O Matce Boží. Avšak tato v první předloze nebyla, poněvadž byla zpracována jako samostatné téma.⁹⁶

V rámci prvního sněmovního období (11. říjen – 8. prosinec 1962) došlo na prezentaci 1. schématu až v jeho závěru, 1. prosince 1962. Předloha vyvolala neobyčejně živou diskusi. Nesouhlas s předloženou vizí se dá shrnout do tří slov: triumfalismus, klerikalismus, juridicizmus. Mystické tělo Kristovo se identifikuje s římskou instituční církví a postrádá eschatologický a spásnědějinný rozměr. Jistě se není co divit, že koncept byl vrácen komisi k úplnému přepracování.⁹⁷

Hlavní kritika koncilních otců se soustředila na nauku o podstatě církve a jejích členech, na příliš právní pojetí. Co se týče tajemství církve, koncept zůstával věrný myšlenkám vyjádřeným v *Mystici corporis*. V protikladu s nahlížením na církve jako instituci, upozornili otcové na pojem „společenství“, řeč *koinonia*. Kapitoly věnované církevní hierarchii následovaly linii I. vatikánského koncilu. Vyzdvihovaly papežský primát a význam hierarchie vůbec. Naopak, znovu objevené svátostné pojetí církve znamená určitou relativizaci její viditelné, společenské podoby.⁹⁸

Posunem od nahlížení církve jako vnější struktury se objevuje pojem „tajemství“. Kdo se chce přiblížit realitě církve, musí se přiblížit jejímu tajemství. Nedá se zpochybnit jedinečný vztah mezi církví a Kristem. Církev se zrodila a stále žije z Kristova kříže, z jeho smrti a utrpení. Nicméně nesmí se ztratit ze zřetele také ostatní osoby Trojice. Mnoho biskupů dále zdůrazňovalo, že koncept neodpovídá pastoračnímu zaměření sněmu. Církev jako „svátost spásy“ musí sloužit nejen věřícím, ale celému světu. Pokud jde o laiky, dá se říci, že snad od prvního zasedání se jasně poukazovalo na jejich důstojnost a bylo znát úsilí o zdůraznění jisté nezávislosti a vlastního rázu jejich poslání v církvi.⁹⁹

30. září 1963, tedy hned na začátku druhého sněmovního období (29. září – 4. prosince 1963), bylo představeno koncilní aule druhé schéma, jehož podklad byl vypracován belgickými teology. Toto druhé schéma bylo sice akceptováno jako základ další diskuse, nicméně zůstalo na druhém i třetím zasedání předmětem dlouhých vážných, a i prudkých výměn názorů. Nový koncept měl jen čtyři kapitoly: 1 Tajemství církve; 2 O hierarchickém zřízení církve a hlavně o biskupech; 3 O Božím lidu a hlavně

⁹⁵ Viz II. vatikánský sněm s. 98; PESCH, O. H. *Druhý vatikánský koncil*. 1. vyd. Praha: Vyšehrad, 1996. ISBN 80-7021-194-6, s. 139.

⁹⁶ Srov. HELLÍN, F. G. *Concilii Vaticani II synopsis. Constitutio dogmatica de ecclesia. Lumen Gentium*. Città del Vaticano: Libreria editrice vaticana, 1995. ISBN 88-209-2053-0, s. 144-5.

⁹⁷ Srov. PESCH, O. H. *Druhý vatikánský koncil*, s. 142-144.

⁹⁸ Srov. BOUBLÍK, V. *Boží lid*, s. 23-26.

⁹⁹ *Tamtéž*.

o laicích – zde byly zahrnuty také články pojednávající o všeobecném kněžství věřících (24) a o účasti laiků na spáse světa a na apoštolátu (25); 4 Povolání ke svatosti v církvi.¹⁰⁰

Pro náš záměr můžeme vypíchnout několik bodů. Předně, po předcházející kritice pojmu „Těla Kristova“ – nebo spíše jeho ne příliš šťastné aplikace, je uveden do hry pojem „Božího lidu“. Navíc, na jeden z rozhodujících pozměňovacích návrhů se z třetí kapitoly vyjmuly výroky, které se týkají všech členů církve společně. Vznikla tak samostatná kapitola, která doplnila nauku o tajemství církve a stala se určitým úvodem pro pojednání o skupinách mezi členy církve v pořadí biskupové (kněží, jáhnové), laici, řeholníci. Zde nyní nacházíme také pojednání o všeobecném kněžství a jeho uplatňování ve svátostech.

Dále je dobré nepřehlédnout, že koncept už nemluví o hierarchii, nýbrž o „hierarchickém zřízení“. Ti, kdo zastávají církevní úřad, jsou reprezentanty a orgány církevního zřízení, jímž Bůh vede svůj lid. V každém jiném ohledu jsou křesťany, členy Božího lidu jako všichni ostatní. Podobnou rezignací na jakoukoli představu o dvou „třídách“ křesťanů je fakt, že pojednání o řeholnících předchází důraz na význam svatosti pro církve a pro každého křesťana v kapitole o všeobecném povolání ke svatosti. Vědomí, že církve není něčím „hotovým“, že putuje k plnému sjednocení se společenstvím svatých u Boha, se promítlo v nové kapitolce o „eschatologickém rázu putující církve“. A nakonec, nemalou těžkost působila otázka ohledně zařazení nauky o Matce Boží. A to, zda se zařadí do předlohy o církvi, nebo bude-li se o ní jednat ve zvláštní předloze.¹⁰¹

Diskuse zvláště o těchto dvou posledních kapitolách zaměštnávala koncilní otec hned na začátku třetího sněmovního období (14. září – 21. listopadu 1964). 16. září byla představena předloha, která už obě dvě obsahovala. V tomto období se stala samostatnou rovněž kapitola jednající o řeholnících. Jelikož hlavním bodem sporů zůstávala nauka o kolegiu biskupů, papež Pavel VI dal předložit sněmu vysvětlující poznámku (*Nota praevia explicativa*). Tato poznámka je důležitá pro výklad třetí kapitoly. Vylučuje jakoukoli újmu papežskému primátu.¹⁰²

Koneční verze textu upravena doktrinální komisí podle prozkoumaných, přijatých a zapracovaných připomínek, byla představena sněmu 30. října 1964.

¹⁰⁰ Srov. BOUBLÍK, V. *Boží lid*, s. 26-28.

¹⁰¹ Srov. PESCH, O. H. *Druhý vatikánský koncil*, s. 146-7.

¹⁰² Srov. BOUBLÍK, V. *Boží lid*, s. 43-45.

21. listopadu došlo k poslednímu hlasování v přítomnosti Pavla VI. 2151 hlasů dalo svůj „*placet*“, 5 hlasů bylo proti. Předloha se tedy změnila ve věroučnou konstituci.¹⁰³

Konečná verze dokumentu má nyní 8 kapitol: 1 Tajemství církve; 2 Boží lid 3 Hierarchické zřízení církve, zvláště episkopát; 4 Laici; 5 Všeobecné povolání k svatosti v církvi; 6 Řeholníci; 7 Eschatologický ráz putující církve a její spojení s nebeskou církví; 8 Blahoslavená Panna Maria, Matka Boží, v tajemství Krista a církve.

Pokud je naše práce zaměřena na pojem oběti, je žádoucí mluvit nejprve o kněžství. Dále se už tedy soustředíme na tyto dva klíčové pojmy, které, jak dobře víme, jsou takřka nerozlučitelné - kněžství a duchovní oběť, kult. Analýza této části se zakládá na zkoumání článků 10, 11 a 34.

4.2 Všeobecné kněžství věřících

Na základě Písma a tradice koncil jednoznačně potvrzuje nutnost církvi ke spáse, přičemž vychází z Boží vůle spasit všechny lidi a z jejího uskutečnění v Kristu, On je hlavou tohoto nového, mesiánského Božího lidu, tj. církve. On je jediný prostředník a cesta ke spáse (*LG* 9, 14).

Když o církvi mluvíme jako o „svátosti“ (*LG* 1), pak tento termín odkazuje na spásu, která se uskutečňuje prostřednictvím sjednocení s Bohem v Kristu, a zároveň přivádí lidi ke sjednocení mezi sebou navzájem. Církev je svátostí Krista pro spásu světa.¹⁰⁴ Vstupní branou do této „svátosti spásy“ je křest. Křest začleňuje člověka do života Krista a zároveň ho přetváří v člena Božího lidu. Křestním zasvěcením věřící získává účast na Kristově trojím poslání: kněžském, prorockém a královském.¹⁰⁵ Všeobecné kněžství tedy nutně náleží k životu církve a každého věřícího. Byli jsme pokřtěni ke kněžství.

Samotný pojem všeobecného kněžství rozhodně není nový. Bohatě ho rozvíjeli už církevní Otcové. Komise ve svém komentáři uvádí tvrzení Origena, Jana Zlatoústého, a také Augustinovo: „*Křesťané jsou všichni kněžími, neboť jsou údy jediného kněze.*“¹⁰⁶ Kněžství všech věřících nebylo nikdy zásadně zpochybňováno,

¹⁰³ Srov. HELLÍN, F. G. *Concilii Vaticani II synopsis. (LG)*, s. 29.

¹⁰⁴ Srov. *Vybraná témata z ekleziologie* (ze dne 7. 10. 1985). In Dokumenty MTK věnované ekleziologii a svátostem do roku 1995 a dokument PBK Jednota a rozličnost v církvi. o ekleziologii a svátostech. Kostelní Vydří: KN, 2011. ISBN 978-80-7195-272-5, s. 175.

¹⁰⁵ Srov. MOHELNÍK, B. *Pečeť daru Ducha Svatého*, s. 27.

¹⁰⁶ Srov. HELLÍN, F. G. *Concilii Vaticani II synopsis. (LG)*, s. 340.

nicméně tento pojem se postupně vytrácel a čekal, až ho otcové II. vatikánského koncilu opět vynesou na světlo.

Charakter Božího lidu jako „královského kněžstva“ ozřejmuje naše konstituce v kapitole o Božím lidu, člancích 10 a 11. Už samotné umístění v rámci dokumentu nám chce říci, že toto kněžství je konstitutivním prvkem celého církevního společenství, netýká se pouze laiků. Nicméně nebylo to tak evidentní od začátku.

V první předloze jsou tyto pasáže, jakožto čísla 21 a 23, součástí šesté kapitoly O laicích. Odvíjí se jako rozlišování o kněžství univerzálním a služebním. Uvedené citace Starého i Nového zákona dosvědčují, že charakter Božího lidu jako královského kněžstva v sobě zahrnuje kontinuitu obou Zákonů. Starozákonní výroky budou ale napříště vynechány¹⁰⁷, čím se předejde určité nejednoznačnosti a položí se důraz na příslušnost k jedinému Veleknězi. Jak už bylo řečeno, člověk může být spasen jedinečně ve společenství s Kristem. To ovšem předpokládá křest a tedy začlenění do církve.¹⁰⁸ Ale vraťme se k první předloze.

Odvoláním se na 1 Petr (2, 4-10) je patrné, že hodnost všeobecného kněžství se opírá o křest a biřmování. Také se ukazuje, v čem toto officium, náležející všem pokřtěným, tedy i ordinovaným kněžím, spočívá. A sice podávat duchovní oběť a vydávat svědectví. Kromě toho text je tak zredigován, že se obecné kněžství jeví jako metaforického a analogického rázu. Dále se pojednává o kněžství služebním, které bylo jako zvláštní svátost ustanoveno Pánem – odtud označení „hierarchické“.¹⁰⁹

Nakonec zde nalézáme výklad vztahů mezi obojím kněžstvím. Chaldejský patriarcha upozornil, že východní křesťané dosud nerozlišují obojí kněžství a obával se nepřiměřeného zasahování laiků do hierarchie. Na druhé straně, tato nauka je už zčásti obsažena v *Mediator Dei* a pokud je správně interpretována, zmíněné obavy nejsou na místě.¹¹⁰ Nicméně historie poučila, že je nutnost terminologicky rozlišovat mezi „kněžími“ a „kněžími“. Zpráva komise podotýká, že v biblických pramenech a ve spisech 2. st. se výraz „kněz“ používá jenom o kněžích a lidu SZ a o Kristu. Nový zákon se slovu „kněz (*sacerdos*)“ pro církevního služebníka vysloveně vyhýbá. Tito jsou označováni jako biskupové, starší, představení atd. Později (cca 4. st.) nastává „resacerdotalizace“ církevního úřadu a z těch, kdo byli pokřtěni ke kněžství, se stávají „laici“. Nakonec od té doby, co téma společného kněžství všech pokřtěných objevil

¹⁰⁷ Srov. HELLÍN, F. G. *Concilii Vaticani II synopsis. (LG)*, s. 336.

¹⁰⁸ Srov. BOUBLÍK, V. *Boží lid*, s. 26.

¹⁰⁹ Srov. HELLÍN, F. G. *Concilii Vaticani II synopsis. (LG)*, s. 336.

¹¹⁰ HELLÍN, F. G. *Concilii Vaticani II synopsis. (LG)*, s. 82 (E 999).

Luther, se katolická teologie tomuto tématu snažně vyhýbala¹¹¹, na Tridentu se o něm pro jistotu nemluvalo. Kvůli nedostatečnému porozumění se totiž jistým způsobem kněžství laiků stavělo do protikladu vůči služebnému kněžství.¹¹² Na druhé straně, mlčení o všeobecném kněžství věřících vede laiky k naprosto pasivní přítomnosti v katolické církvi a k mystice úřadu.¹¹³

Ačkoli dvojí kněžství se liší podstatně, ne pouze stupněm, slovy Pia XII se připomíná, že jedno i druhé, každé svým vlastním způsobem, má účast na jediném kněžství Kristově.¹¹⁴

Pokud jde o původní podobu článku 11, můžeme konstatovat, že podstatné teologické myšlenky jsou v textu přítomny od začátku. Jde především o úzké spojení tří iniciačních svátostí. V komentáři k textu čteme, že laici mají právo na prostředky spásy. Mají účast na trojím poslání Krista: na jeho kněžství, základním způsobem díky křtu, vykonáváním zvláště v eucharistii, na poslání prorockém v duchovní síle biřmování a nakonec na jeho královské důstojnosti tím, že vítězí nad královstvím hříchu. Toto všechno pak nese plody v lásce. Z účasti na trojím úřadu vyplývají laikům také závazky. Jejich prvořadou službou je vydávat svědectví celého křesťanského života.¹¹⁵

V druhém schématu se oba texty posunuly a pod číslem 24 se staly součástí třetí kapitoly „O Božím lidu a zvláště o laicích. Toto schéma se už značně přiblížilo ke konečné verzi. Ohledně kněžství se text odvolává výhradně na novozákonní citace. Je vypuštěna část pojednávající o služebném kněžství. Významným počinem bylo nahrazení pojmu „laik“ (*laicus*) výrazem „věřící“ (*fidelis*). Toto označení mělo zahrnout všechny členy církve, aniž by se na tomto místě rozlišovalo mezi laiky a kleriky nebo řeholníky. Nicméně výrazy Boží lid a všeobecné kněžství se zde ještě pořád jakoby zužují pro laiky, ordinované kněze nezahrnují. Co se týká výroků o křtu a biřmování, text mluví o „věřících“. Když však přijde na eucharistii, rozlišuje se mezi věřícími a služebným knězem.¹¹⁶ Eucharistická oběť je v první řadě obětí sloužícího kněze, ostatní se na ní účastní.

Jiná situace nastává, když se na návrhy koncilních otců objeví ve III. schématu nová kapitola O Božím lidu obsahující články věnované všeobecnému kněžství (čl. 10) a jeho uplatňování ve svátostech (čl. 11). Tato koncepce, pokud jde o náš předmět,

¹¹¹ Srov. PESCH, O. H. *Druhý vatikánský koncil*, s. 177.

¹¹² Srov. MOHELNÍK, B. *Pečeť daru Ducha Svatého*, s. 192.

¹¹³ Srov. AMBROS, P. *Laik a jeho poslání. Mučednictví – svědectví*. 1. vyd. Olomouc: Refugium Velehrad-Roma s.r.o., 2011. ISBN 978-80-7412-089-3, s. 105.

¹¹⁴ Srov. PIUS XII., *Mediator Dei*: encyklika o posvátné liturgii (ze dne 4. 2. 1948). Brno: Typos, 1948, čl. 83, 86.

¹¹⁵ Srov. HELLÍN, F. G. *Concilii Vaticani II synopsis. (LG)*, s. 321.

¹¹⁶ *Tamtéž*, s. 342.

dospěje až na malé, spíše redakční změny do podoby definitivního textu. Nyní je zřejmé, že to, co v naší práci sledujeme, se týká opravdu všech pokřtěných.

Samotné pojednání o všeobecném kněžství věřících uvádí konečná verze (článek 10) odstavcem o Kristově kněžství, jako reakci na požadavek, aby byl uveden původ kněžství všech věřících.¹¹⁷

Zajisté si vzpomeneme, jak sv. Augustin a Tomáš uvažují o starozákonním kultu. Stručně řečeno, v lepším případě to byl výraz touhy člověka po společenství s Bohem. Ve skutečnosti to však byla jen vnější náhražka toho, co vlastně vůbec nahradit nelze, totiž lásky a odevzdanosti Bohu. Teprve Ježíš Kristus, jediný prostředník a velekněz nové smlouvy, naplnil to, co nemohly přinést oběti Starého zákona. On, jakožto pravý člověk, je „*veleknězem vybraným z lidí*“ (srov. Žid 5, 1-5). Jakožto pravý Bůh, Syn poslaný od Otce, udělal z nového lidu „*královský národ a kněze Boha, svého Otce*“ (Zj 1, 6). Ustanovení věčného a nepomíjejícího kněžství Krista, jehož oběť nelze opakovat ani doplnit, znamená konec obětí ve smyslu starozákonním.¹¹⁸

Všeobecné kněžství je vlastní především církvi jako celku. Její poslání je kněžské. Církev je svaté kněžstvo, protože má účast na Kristově kněžství a sama sebe vkládá do jeho oběti.¹¹⁹ Jako nástroj spásy v rukou oslaveného Krista zcela závisí na jeho konání jako Velekněze.¹²⁰ V Kristu se uskutečňuje naše sjednocení s Bohem. On, jako Velekněz, nedává Bohu jen tak něco, nýbrž sám sebe v lásce a poslušnosti, a v sobě i nás. V tom, jak nám vysvětlil svatý Tomáš, Kristovo kněžství spočívá.¹²¹ A jestliže ho jako údy máme napodobovat, smysl našeho kněžství nebude jiný, jak uvidíme dále, když budeme mluvit o duchovní oběti. Druhý odstavec článku 10 sleduje vzájemné vztahy mezi všeobecným kněžstvím věřících a služebným neboli hierarchickým kněžstvím.

4.2.1 Vztah mezi všeobecným a hierarchickým kněžstvím

Pojetí, které by od Kristova kněžství odvozovalo pouze kněžství hierarchické a až od něho by dále v jakési podřízenosti odvozovalo kněžství všeobecné, je nesprávné.¹²² Jedno i druhé kněžství „*každé svým vlastním způsobem*“ (čl. 10) nacházejí svůj základ

¹¹⁷ Srov. HELLÍN, F. G. *Concilii Vaticani II synopsis. (LG)*, s. 321 (E 947).

¹¹⁸ Srov. MÜLLER, G. L. *Dogmatika pro studium i pastorači*, s. 670.

¹¹⁹ Viz výše, svatý Augustin, s. 10.

¹²⁰ Srov. MOHELNÍK, B. *Pečeť daru Ducha Svatého*, s. 197.

¹²¹ Viz výše, s. 14.

¹²² Srov. MOHELNÍK, B. *Vztah obecného a služebného kněžství*, s. 105.

a zdroj v jediném kněžství Kristově. Kromě toho, věřící, kteří přijmou svátost kněžského svěcení, zůstávají nositeli všeobecného kněžství, které je prvořadé a vlastní všem věřícím. Jinak řečeno, účastí na služebném kněžství nezaniká účast na kněžství všeobecném.¹²³

Ve snaze o co nejpřesnější rozlišení obojího kněžství se v koncilní aule projevovala kolize názorů už ohledně samotného označení „všeobecné kněžství věřících“. Mezi návrhy padaly termíny jako „duchovní“, poněvadž je spjato s přinášením duchovní oběti – ovšem to platí i pro kněžství hierarchické, „počátečné“, protože začíná křtem, „společné“, aby se zamezilo dvojsmyslu, ale také „metaforické“ neboli „analogické“. To vše komise zamítla a trvala na termínu „všeobecné“.¹²⁴ Podobné potíže přinesl i výraz „kněžství služebné“. Někteří navrhovali „svátostné“ nebo „zástupné“, avšak rovněž všeobecné kněžství je svátostné, protože se do něj uvádí křtem. Pokud jde o zástupnost, *de facto*, služebník reprezentuje Boha před věřícími a naopak. Komise argumentovala tím, že slovo „služebný“ nejlépe vyjadřuje poslání tohoto kněžství.¹²⁵ Navíc, „*kněz vytváří a řídí kněžský lid*“ (10). Zprostředkovává základ všeobecného kněžství – bytí a život v Kristu. Nositelé posvátné moci (*sacra potestas*) jsou nazýváni nejen služebníky Krista, nýbrž i služebníky církve. Vždy se totiž jedná o uctívání Krista v církvi a skrze církev, Kristovo tělo. Celé Tělo, „hlava i údý“, se modlí a obětuje.¹²⁶ „*Pro vás jsem biskupem, spolu s vámi jsem křesťanem*“, říká biskup z Hippo. A podobnou myšlenku prozrazuje i papežský titul „*servus servorum Dei*“. Toto kněžství bylo ustanoveno ve prospěch lidí a společenství církve. Měřítkem pro výkon takové autority musí být vzor Krista, který se stal posledním a služebníkem všech.¹²⁷

Na druhé straně se musí podotknout, že rovněž i křestní kněžství má povahu služby. Jestliže obojí kněžství vychází z kněžství toho, který přišel sloužit a dát svůj život za mnohé (srov. Mk 10, 45), pak by mělo být zcela jasné, že v obou případech jde o určitou formu služby.¹²⁸ Zkrátka, knězem není nikdo sám pro sebe.

V čem tedy tkví rozdíl mezi oběma kněžstvími? Jaeger ve své připomínce poukazuje jednak na jejich společný prvek, totiž posvěcení v Duchu svatém

¹²³ Srov. MOHELNÍK, B. *Vztah obecného a služebného kněžství*, s. 106.

¹²⁴ Srov. HELLÍN, F. G. *Concilii Vaticani II synopsis. (LG)*, s. 82-3.

¹²⁵ *Tamtéž*, s. 82.

¹²⁶ Srov. KKC 1553.

¹²⁷ KKC 1551.

¹²⁸ Srov. POSPÍŠIL, C. V. K dokumentu MTK *Vybraná témata z ekleziologie po 25 letech od jeho vzniku*. In Dokumenty MTK věnované ekleziologii a svátostem do roku 1995 a dokument PBK Jednota a rozličnost v církvi. o ekleziologii a svátostech. Kostelní Vydří: KN, 2011. ISBN 978-80-7195-272-5, s. 124.

k obětování, a jednak na prvek každému vlastní, totiž jedno je reprezentativní, druhé nikoli. Kromě toho mají účast na rozdílné moci: věřící oběťují vlastním jménem, služebníci jménem jiných a navíc konají eucharistickou oběť.¹²⁹

Co nám tedy říká definitivní článek 10?

„Všeobecné kněžství věřících a kněžství služebné čili hierarchické se sice od sebe liší podstatně, a ne pouze stupněm, přesto však jsou ve vzájemném vztahu...“ (LG 10)

Obě formy kněžství se liší esenciálně, tj. podstatně, kvalitou, nikoli pouze stupněm, tedy kvantitou. Jde o dva skutečně odlišné způsoby účasti na Kristově kněžství, které nejsou v jedné linii. Každá z forem participace má své vlastní specifické úkony. Podstatný rozdíl mezi obojím kněžstvím se projevuje v rámci jednoho liturgického slavení. Zakládá se na rozlišení mezi obětí, kterou svátostně koná kněz a duchovní obětí, kterou přináší věřící.¹³⁰

„Služebný kněz...v zastoupení Krista koná eucharistickou oběť a jménem celého lidu ji podává Bohu. Věřící mocí svého královského kněžství spolupůsobí při obětování eucharistie...“ (LG 10)

Kněžství svetením je přenášeno vlastní svátostí, v jejíž síle kněz při slavení eucharistie zpřítomňuje Kristovu oběť, koná *in persona Christi*. Jinak řečeno, skrze jeho službu koná sám Kristus. Tento „detail“ byl do textu zapracován až v konečné verzi.¹³¹

Kněz *in persona Christi* jedná pro církev, Kristus skrze něho církev posvěcuje. Dalším faktem je, že posvěcený služebník při slavení eucharistie vystupuje také *in nomine Ecclesiae*, tj. za církev, kterou připojuje ke Kristu. Jeho úřad je zárukou, že církevní shromáždění za sebe nevděčí sobě. Středem je vždy sám Kristus. V eucharistii a ve svátostech se ztělesňuje jednota církve a jejího kněžského poslání ve všech údech, v laicích i nositelích úřadu.¹³²

Kněz má tedy schopnost přinést svátostně Kristovu oběť Otci. Zároveň ji však přináší jménem celé církve a umožňuje jí součinnost při této oběti a její svátostné přijímání. Dva aspekty činnosti jedné oběti přinášené Kristem – hlavou a Kristem – tělem, spojené ve službě kněze, představují rozdíl ve stupni.¹³³

Snad ještě malá poznámka na závěr. Na vzájemném vztahu obou kněžství můžeme demonstrovat trojiční ráz církevního života. Jeden druhého nutně potřebují

¹²⁹ Srov. HELLÍN, F. G. *Concilii Vaticani II synopsis. (LG)*, s. 83, (E/937). Toto tvrzení se opírá o *Mediator Dei*.

¹³⁰ Srov. MOHELNÍK, B. *Vztah obecného a služebného kněžství*, s. 108.

¹³¹ Srov. HELLÍN, F. G. *Concilii Vaticani II synopsis. (LG)*, s. 87.

¹³² Srov. MÜLLER, G. L. *Dogmatika pro studium i pastoraci*, s. 625.

¹³³ Srov. MOHELNÍK, B. *Vztah obecného a služebného kněžství*, s. 106-8.

ke své vlastní identitě, nejsou bez vzájemného vztahu.¹³⁴ Z uvedeného chápeme, že stavět do protikladu, nebo vynášet jedno kněžství nad druhé, jistě nebude v pořádku.

4.3 Duchovní oběť

Z dosud řečeného by nám mělo být jasné, že výpověď o všeobecném kněžství celého Božího lidu není pouhou metaforou, ale duchovní skutečností. Následkem křtu je každý věřící začleněn do Kristova Těla, v důsledku čeho dostává podíl na jeho kněžství. Znovu zdůrazníme, že pojem kněžství jde ruka v ruce s pojmem oběti, jakožto hlavním kultickým úkonem. Středem kultu je oběť.¹³⁵

Už vícekrát jsme narazili na kritiku zpovrchnělého kultu a legalistického plnění Zákona. Proroci často pranýřovali oběti konané bez vnitřní účasti a oddělené od lásky k bližnímu, a stejně tak Ježíš. Aby vnější oběť byla ryzí, musí být výrazem oběti duchovní.¹³⁶ Tento pojem se nejdříve pokusíme prozkoumat na pozadí článku 10. Poté se budeme věnovat článkům 11 a 34, které pojednávají o duchovní oběti v souvislosti s uplatňováním obecného kněžství ve svátostech a v běžném životě laiků.

4.3.1 Křesťan - chrám, kněz i oběť

Dovoláním se na výklad svatého Tomáše¹³⁷ víme, že jedinou, dokonalou, pravou oběť přinesl Kristus. Díky učitelům z Aquina jsme rovněž viděli, v čem ona dokonalá oběť vlastně spočívá, co v sobě zahrnuje. Pokud chceme mluvit o křesťanské oběti, musíme mít před očima oběť Syna Božího, aniž bychom popírali její naprostou jedinečnost. Pouze niterné sjednocení každého věřícího s Kristem, s jeho obětí, je s to proměnit celou existenci křesťanů v „duchovní bohoslužbu“.¹³⁸

Desátý článek naší konstituce nám s odkazem na některé biblické citáty objasňuje duchovní oběť jako cíl svatého kněžství věřících. Podívejme se, co nám říká:

„...pokřtění jsou svým znovuzrozením a pomazáním od Ducha svatého posvěceni na duchovní chrám a na svaté kněžstvo, aby každým skutkem přinášeli duchovní oběti a hlásali mocné činy toho, který je za tmy povolal ke svému podivuhodnému světlu...“ (LG 10)

¹³⁴ Srov. POSPÍŠIL, C. V. K dokumentu MTK *Vybraná témata z ekleziologie* po 25 letech od jeho vzniku, s. 125.

¹³⁵ Srov. MOHELNÍK, B. *Pečeť daru Ducha Svatého*, s. 208.

¹³⁶ Srov. KKC 2100.

¹³⁷ Viz výše, s. 17.

¹³⁸ Srov. *Vybraná témata z ekleziologie* (ze dne 7. 10. 1985), s. 144.

Text se opírá o starou katechezi křtěnců zachovanou v 1 Petr (2, 9) a o pozdrav sedmi obcím, kterými Jan začíná Zjevení (Zj 1, 6). Formulace, jež se zde užívají, jsou citáty z knihy Exodus (19, 6), kde je Izrael na základě smlouvy s Bohem, povolán náležitě ho uctívat. Jako vyvolený národ má být místem pravého velebení a uctívání, a tím pro svět jako celek současně kněžstvím a chrámem.¹³⁹ Všimneme si blíže některých důležitých prvků.

Předně všichni pokřtění jsou znovuzrození a pomazáním od Ducha svatého posvěceni. Z předešlého musíme podržet, že svaté kněžství nového Božího lidu je konstituováno křtem a pomazáním Duchem svatým, totiž biřmováním. I když v textu není výslovná zmínka o biřmování, texty předchozích schémat a k nim připojené komentáře chápou „pomazání Duchem svatým“ jako jasnou narážku na biřmování.¹⁴⁰ V každém případě, duchovní kult, jak ho má na mysli Petr, je inspirovaný Duchem svatým. Je to právě on, Duch svatý, který působí, že jsme schopni bezvýhradně se darovat jakožto synové pokřtění v Synu. Naše obětní počínání je dispozičním úkonem. Totiž tím, že vstupujeme do Kristovy oběti, se s ním spodobujeme a dostáváme podíl na láskyplném a totálním vzájemném sebedarování osob uvnitř Trojice.¹⁴¹ Oslavujeme Boha skrze Krista v Duchu svatém.

Dále, pokřtění se stávají „*duchovním chrámem*“. Posvěcený chrám je poznamenán přítomností svatého Boha. Avšak Nový zákon v tomhle smyslu nemluví o žádném kultovním místě. Skutečným místem bohoslužby je pro křesťany nebeská svatyně, v níž je veleknězem sám Kristus (srov. Žid 7, 24), anebo také v eschatologickém smyslu nebeský Jeruzalém. (srov. Zj). Místem, kde přebývá Boží sláva, napříště už není velesvatyně v Chrámu. Tuto funkci nahrazuje osoba Ježíše Krista, jehož „*ctitelé se budou Otci klanět v duchu a pravdě*“ (Jn 4, 23). Bůh je duch, a proto musí být uctíván v duchu a pravdě. Tento argument používá Tomáš pro zdůraznění duchovní povahy kultu.¹⁴² Křesťané vlastně žádný chrám nepotřebují. Jejich společenství sjednocené vírou v Krista je oním „místem“, kde Bůh přebývá – skutečným svatým Božím chrámem (srov. 1 Kor 3, 16-17). Tímto způsobem je ale také každý křesťan jako jednotlivec chrámem Ducha svatého. Pravým místem skutečné oběti je tedy vlastní lidské tělo každého křesťana. (1 Kor 3, 16).¹⁴³

¹³⁹ Srov. RATZINGER, J. *Církev jako společenství*. Praha: Zvon, 1994. ISBN 80-7113-102-4, s. 84.

¹⁴⁰ Srov. HELLÍN, F.G. *Concilii Vaticani II synopsis*. (LG), s. 336; MOHELNÍK, B. *Pečeť daru Ducha Svatého*, s. 25.

¹⁴¹ Srov. POSPÍŠIL, C. V. K dokumentu MTK *Vybraná témata z ekleziologie po 25 letech od jeho vzniku*, s. 126.

¹⁴² Srov. *STh* II-II, 81, 7, ad 1.

¹⁴³ Srov. MOHELNÍK, B. *Místo duchovní bohoslužby*, s. 11-12.

Na druhé straně, jestliže duchovní bohoslužba, kterou koná náš jediný velekněz, integruje jak vnitřní duchovní úkon bezvýhradné vydanosti Otci, tak vnější, „tělesné“ přijetí smrti na kříži,¹⁴⁴ pak ani duchovní oběť křesťana nemůže tělesnou stránku vylučovat.¹⁴⁵

Jak nám dále text prozrazuje, posvěcení na duchovní chrám a svaté kněžství není samoučelné. Obsahuje v sobě takřka závazný program pro každého křesťana, a sice „každým skutkem přinášet duchovní oběť“ a vydávat svědectví, hlásat evangelium. Ačkoli se jí konstituce nedovolává, spontánně nám vyvstává před očima Augustinova definice oběti, která bude následně prosvítat ze všech článků mluvících na toto téma: „...každý skutek, který konáme, abychom se spojili svatým společenstvím s Bohem...“.¹⁴⁶

Text článku pokračuje dále tvrzením svatého Lukáše (srov. Sk 2, 42-47), kde rozpoznáváme základní podoby prvotní křesťanské bohoslužby, a současně objasnění toho, co je jádrem a smyslem kněžského pověření.¹⁴⁷ „Setrvali v učení apoštolů, ve věrnosti vůči bratrskému společenství, v lámání chleba a modlitbách.“ Bohoslužebním místem je to, kde jsou učedníci shromážděni, aby lámali chléb na památku Kristovy smrti.

Následně navazuje na první pohled tvrdá výzva svatého Pavla Římanům „přinášet sami sebe v živou, svatou, Bohu příjemnou oběť“ (12, 1). Když svatý Tomáš staví Kristovu oběť jako příklad pro duchovní oběť křesťana, propojuje slova 1 Petr (2, 5) právě s touto apoštolovou výzvou.¹⁴⁸ Abychom jí správně porozuměli, jelikož se jeví jako klíčová, dovolíme si zde krátký exkurz v oblasti biblické exegeze. Těmito verši začíná část, kterou Pavel povzbuzuje věřící ke správnému křesťanskému životu. Ihned si všimneme, že obětním darem, který mají Římané přinášet, je jejich vlastní tělo. Přičemž tento výraz – „tělo“ je zde označením celé osoby, v její časoprostorové konkrétnosti, se všemi vztahy. Zde nejde o pouhé duchovní úkony, ani o bezduchý vnější kult. V žádném případě tuto pasáž nelze odbýt ve smyslu spiritualizace křesťanství. Jde o konkrétní obětování sebe sama – tj. být zároveň knězem i obětí. Řecký tvar slovesa „přinášet“ vyjadřuje dávání stále znovu, takřka nepřetržitě. Pavlově výzvě „přinášet sebe sama v oběť“ rozhodně nerozumíme ve smyslu „jednorázové“

---

¹⁴⁴ Viz výše, s. 17.

¹⁴⁵ Srov. MOHELNÍK, B. *Místo duchovní bohoslužby*, 11-12.

¹⁴⁶ Celá citována výše, viz s. 10.

¹⁴⁷ Srov. RATZINGER, J. *Vrchol a pramen*. Kostelní Vydří: KN, 2009. ISBN 978-80-7195-327-2, s. 112.

¹⁴⁸ Srov. *STh* 82, 1, ad 2.

fyzické likvidace vlastního těla, nýbrž ve smyslu dát se k dispozici Bohu jako trvalý dar.¹⁴⁹ Pravý kult tedy znamená nabízet Bohu svůj každodenní život.

Tuto oběť určují tři vlastnosti. Má být „živá“, neboť vyjadřuje nezvratnost daru vlastního života Bohu. Dále „svatá“, protože křesťan je posvěcen a zasvěcen v Kristu, podobá se obětovanému zvířeti, neboť i on už při křtu s Kristem zemřel. A nakonec ještě varování: „Bohu příjemná“, poněvadž Bohu není možné nabízet cokoliv.¹⁵⁰ Jestliže starozákonní chrám s jeho rituály a oběťmi je nahrazen obětí lidské osoby, která je Božím Synem, pak pravým kultem, ve kterém má Otec zalíbení, je život, smrt a vzkříšení Krista. A jestliže mu chceme být podobni, pak našim kultem nebude nic než stejná obětní existence v nás.¹⁵¹

V této chvíli si neodpustíme malou poznámku. Ne zřídka se setkáváme s tím, že pod označením „oběť celého života“ se rozumí výlučně charakteristika nebo požadavek pro život osoby, která se dává řeholními sliby do výhradního vlastnictví Bohu. Zajisté „jest obětí člověk, ve jménu Božím zasvěcený a Bohu zaslíbený, nakolik světu odumře, aby žil Bohu“.¹⁵² A nedá se popřít, že tento způsob života je zaměřen k božské službě důvěrněji (LG 44). Nicméně svatý Pavel neadresuje svou výzvu nějaké vybrané třídě křesťanů – řeholníkům, biskupům nebo klerikům, nýbrž všem pokřtěným. Je nejvyšší žádoucí si uvědomit, že jestliže všeobecné kněžství nevyčleňuje nikoho z pokřtěných, nýbrž patří všem, nebude tomu jinak ani s postojem totálního sebeobětování Bohu a jeho záměrům. Je to milost, jež k tomu člověka uschopňuje. Ovšem člověk je Božím obrazem jediné proto, že může darovat vše.¹⁵³

A nakonec postoj křesťana proti pronásledovatelům vylíčen v 1 Petr (3, 15) povzbuzuje k připravenosti obhájit svou naději na věčný život opřenou o skutečnost, že náležíme Kristu. Tato schopnost svědčit slovem je součástí pověření ke kultu, který je vlastní birmování. Jak aktuální je tento odkaz v době, která možná více než kdy jindy, od nás toto svědectví očekává. Osobní a svobodný postoj k svědectví o tajemství Boha mezi námi a v nás, vede křesťana k tomu, aby ve svém okolí prostřednictvím svého svatého života i skrze svá slova, byl vnitřně pozorný k „důvodům své naděje“ a to i

¹⁴⁹ Srov. BROŽ, V. Liturgie křesťanské existence. Mezinárodní katolická revue Communio. Svitavy: TRINITAS, 2004, 8. roč., č. 1. ISSN 1211-7668, s. 77-8.

¹⁵⁰ Tamtéž, s. 79.

¹⁵¹ Srov. TAFT, R. F. *Život z liturgie*. Tradice Východu i Západu. 1. vyd. Olomouc: Refugium Velehrad – Roma s.r.o., 2008. ISBN 978-80-86715-95-7, s. 16.

¹⁵² Viz výše, s. 10.

¹⁵³ Srov. POSPÍŠIL, C. V. Ježíš z Nazareta, Pán a Spasitel. 3. vyd. Praha – Kostelní Vydří, 2006. ISBN 80-85929-80-5 (Krystal OP); ISBN 80-7195-000-9 (KN), s. 357-8.

za cenu pronásledování, bezdůvodného vraždění a nevysvětlitelného lidského utrpení neseného s důvěrou, že naděje minulého podníti naději budoucího.¹⁵⁴

V závěru 10 článku jsou pak vyjmenovány možnosti, kde věřící mají prostor pro vykonávání obecného kněžství, tedy pro přinášení duchovní oběti: „...*spolupůsobením při obětování eucharistie, přijímáním svátostí, modlitbou, děkováním, svědectvím svatého života, odříkáním a činorodou láskou.*“ Na některé z nich se podíváme podrobněji.

4.3.2 Realizace kněžského společenství

Pojem sakramentality je pro koncil výchozím bodem pro konstituování církve a pro osvětlení její povahy a poslání. Svátosti jsou klíčem k pochopení tajemství církve (LG 1, 9). Víme, že svátostí je sedm, z nichž každá svým vlastním způsobem „*buduje církev*“.¹⁵⁵ Rozvíjení jedné svátostné podstaty církve v jednotlivých svátostech nám představuje článek 11. Neklade si za cíl podat přehlednou sakramentologii. Načrtává, jak je svátostný život věřících zahrnut do celkové souvislosti svátostného bytí a poslání církve zpřítomňovat kněžskou službu Krista, jehož celý lidský život je bohopoctou.

Hned na začátku nás článek 11 informuje, že aktivní roli v uskutečnění všeobecného kněžství hrají „*svátosti a ctnosti*“. Koncil tedy jasně ukazuje vztah mezi svátostným a ctnostným osobním životem, který ve svých vnějších projevech směřuje k duchovní oběti. I zdánlivě pasivní přijetí svátostí je vysoce aktivním kněžským jednáním.

Poukaz na ctnosti se na návrhy tří koncilních otců objevil až ve III. schématu kvůli zadostiučinění. Câmara nepovažoval za vhodné vylučovat, vedle svátostí, ostatní úkony křesťanského života. Vairo myslel už konkrétně na ctnosti nadpřirozené, především ctnosti teologální a na ctnost nábožnosti.¹⁵⁶ Tyhle připomínky nejsou bezvýznamné. Totiž kult je součástí ctnosti nábožnosti. Její úkony – především modlitba a oběť – mají na zřeteli úctu vůči Bohu. Tato ctnost dokonce zaměřuje k Boží oslavě i úkony jiných ctností, takže každý úkon ctnosti se může nazvat obětí.¹⁵⁷ Ctnost nábožnosti nás disponuje k tomu, abychom vedeni láskou dávali Bohu vše, co mu ve vši

¹⁵⁴ Srov. AMBROS, P. *Laik a jeho poslání. Mučednictví – svědectví*, s. 66.

¹⁵⁵ *STh* III, 64, 2, ad 3.

¹⁵⁶ Srov. HELLÍN, F. G. *Concilii Vaticani II synopsis. (LG)*, s. 1425 (E936); 1456 (E960).

¹⁵⁷ *STh* II-II, 81, 4, ad 1.

spravedlnosti dlužíme jako tvorové.¹⁵⁸ Avšak úcta vzdávaná Bohu není Bůh sám. Jedině teologální ctnosti – víra, naděje a především láska jsou s to, usilovat o dosažení samého Boha, o sjednocení s ním.¹⁵⁹ V definitivním textu je pak ke každé svátosti přidružena ctnost, nebo speciální aktivita vyplývající z té které svátosti.

Dále, jak jsme si už všimli, od prvního schématu jsou v konstituci zmiňovány společně tři svátosti iniciace. Navíc pokaždé, když o nich koncil mluví, mluví také o všeobecném kněžství. Církev, jakožto společenství, které má podíl na Kristově kněžství, je plně formována přijetím a působením všech tří svátostí křesťanské iniciace.¹⁶⁰ V doprovázejícím komentáři čteme, že text byl upraven tak, aby bylo zjevné, že laici dostávají účast na Kristově kněžství a schopnost *konat křesťanskou bohooctu* skrze křest a biřmování. Ve všech dalších svátostech věřící své kněžství vykonávají. Kardinál Câmara mluvil ve svém příspěvku pouze o laicích, nicméně přesunem textu do nově vytvořené kapitoly O Božím lidu se tvrzení automaticky vztahuje na všechny věřící.¹⁶¹

„...svátosti Nového zákona vtiskují charakter, jímž jsme pověřeni k bohooctě podle obřadu křesťanského náboženství“.¹⁶² Tomáš chápe charakter jako cosi nadpřirozeného, co do duše vložil Bůh a co zakládá vztah k němu.¹⁶³ Centrální myšlenkou jeho učení o charakteru je tvrzení, že „veškeré obřady křesťanského náboženství se odvozují od Kristova kněžství.“¹⁶⁴ Svátostný charakter připodobňuje věřícího ke kněžství Krista, který ho vykonává v církvi a skrze její kult.¹⁶⁵ Konkrétně o křtu se v článku říká:

„Křtem jsou věřící včlenění do církve... Když se znovuzrozením stali Božími dětmi, mají závazek vyznávat před lidmi víru, kterou dostali od Boha prostřednictvím církve“.¹⁶⁶ (LG 11)

Zde je dobré si uvědomit, že křest je skutečně duchovním zrozením, což je změna z duchovního ne-bytí v duchovní bytí.¹⁶⁶ Když svatý Tomáš označuje křestní charakter jako pasivní schopnost, výrazu rozumíme tak, že označuje schopnost křesťana přijímat milosti skrze službu církve. Rozhodně ne tak, že by byl čistě jejím pasivním

---

¹⁵⁸ KKC 2095.

¹⁵⁹ Srov. MOHELNÍK, B. *Pečeť daru Ducha Svatého*, s. 205.

¹⁶⁰ *Tamtéž*, s. 26.

¹⁶¹ Srov. HELLÍN, F. G. *Concilii Vaticani II synopsis. (LG)*, s. 88 (E936).

¹⁶² *STh* III, 63, 2.

¹⁶³ Srov. MÜLLER, G. L. *Dogmatika pro studium i pastoraci*, s. 650.

¹⁶⁴ *STh* III, 63, 3, co.

¹⁶⁵ Srov. MOHELNÍK, B. *Pečeť daru Ducha Svatého*, s. 223.

¹⁶⁶ *STh* III, 79, 3, ad 2.

členem.¹⁶⁷ Tomáš chápe křest jako připodobnění se ke Kristovu utrpení, smrti a zmrtvýchvstání. To, co se ozřejmuje v obřadu, v nitru se uskutečňuje a stává se to zákonem křesťanského života.¹⁶⁸ Ve všech svátostech se pak milost dává skrze utrpení Krista a vnitřní působení Ducha svatého.¹⁶⁹

V kontextu nového chápání svátostné podstaty církve se ozřejmuje též význam bířmování. Tato svátost *dokonaleji spojuje (pokřtěné) s církví a obdařuje zvláštní silou Ducha svatého*. Pečeť Ducha svatého zdokonaluje obecné kněžství věřících, přijaté ve křtu, a *bířmovanec dostává moc veřejně vyznávat křesťanskou víru, téměř jako z úředního pověření (quasi ex officio)*.¹⁷⁰ Život podle „obřadu křesťanského života“ je veřejným svědectvím před světem, vyznáním víry v Krista ze strany duchovně dospělého křesťana. Svědectví tak dostává svou skutečnou kultickou hodnotu.¹⁷¹ Charakter bířmování obohacuje kultickou aktivitu křesťana o nové rozšíření jeho konání ve prospěch druhých. Stává se nástrojem Krista – Velekněze ve světě, ze kterého se má stát obětní dar a který má být posvěcen.¹⁷² První dvě svátosti iniciace tedy zajišťují plné konstituování člověka v jeho křesťanském bytí, pověřují k vnějším úkonům bohopocty.¹⁷³

Všeobecné kněžství dochází svého nejvyššího uskutečnění „účástí na eucharistické oběti“. Boží lid se jí totiž účastní aktivně, „*jak přinášením oběti, tak svatým přijímáním*“. Při pozorné četbě konstituce si zajisté všimneme, že každá její kapitola obsahuje alespoň zmínku o svátosti eucharistie. Kdykoli se slaví na oltáři oběť kříže, uskutečňuje se dílo našeho vykoupení a jednota věřících (3). Jsme tak přidružení ke Kristově smrti a vzkříšení, máme účast na jeho těle, jsme spojení s ním a mezi sebou navzájem (7). Dovršovat stavbu Kristova těla eucharistickou obětí přísluší jedině knězi (17), který zejména v ní vykonává svůj posvátný úřad (28). Svatou eucharistií se dává a živí láska k Bohu a k lidem, která je duší veškerého apoštolátu (nejen) laiků (33). Přijímat často svátosti, zejména eucharistii je nevyhnutnou cestou ke svatosti, k níž jsou povoláni všichni (42). Řeholní život církev s radostí přijímá a zapojuje jeho obětování do eucharistické oběti (45). Prostřednictvím eucharistické oběti se také spojujeme již nyní s nebeskou liturgií a předjímáme věčný život (49, 50). A nakonec Maria, Matka Boží, dala pod křížem své aktivní „ano“ k oběti svého jednorozeného syna, přidružila se

¹⁶⁷ Srov. MOHELNÍK, B. *Pečeť daru Ducha Svatého*, s. 214.

¹⁶⁸ *STh* III, 66, 2, co.

¹⁶⁹ Srov. MÜLLER, G. L. *Dogmatika pro studium i pastorači*, s. 680.

¹⁷⁰ *STh* III, 72, 5, ad 2; KKC 1305.

¹⁷¹ Srov. MOHELNÍK, B. *Pečeť daru Ducha Svatého*, s. 221.

¹⁷² *Tamtéž*, s. 224.

¹⁷³ *Tamtéž*, s. 218.

k jeho oběti svou mateřskou duší (58). Je tak vzorem církve ve víře, lásce a dokonalém spojení s Kristem (63). Pasáž článku 11 stojí v centru našeho zájmu, vrátíme se k ní níže a podíváme se na ni podrobněji.

Křest, biřmování a eucharistie jsou tedy esenciální prvky nutné k tomu, aby křesťan, jak na rovině bytí, tak na rovině konání, mohl být dokonale spodoben s Kristem – Knězem.¹⁷⁴

Co se týče svátosti pokání a pomazání nemocných, otcové žádali, aby bylo vyzdvíženo jejich komunitní hledisko – hříchem křesťan uráží Boha, ale také zraňuje církev, do které byl včleněn skrze křest. A trpící ve spojení s utrpením Krista, bezpochyby prospívají církvi.¹⁷⁵ Koncil s neobyčejným důrazem potvrzuje jistotu, že z vůle Kristovy se každému poskytuje odpuštění svátostným rozhřešením uděleným od zpovědníka. Spasitel ustanovil svátost pokání ve své církvi, aby věřící, kteří po křtu zhřešili, obdrželi milost a smířili se s Bohem.¹⁷⁶ On, jako „*jediný a pravý prostředník nás pokojnou obětí (u)smiřuje s Bohem*“¹⁷⁷, ale také s církví, jejíž jsme úd.

Co se týče pomazání nemocných, církev doporučuje nemocné Kristu, „*aby jim ulehčil a zachránil je*“. Když se tito dobrovolně připojí ke Kristově oběti, utrpení a smrti, opět se to týká celého Kristova těla. Když věřící nesou své utrpení s Kristem a proměňují je v projev své lásky a modlitby, přispívají tak ke spáse celého světa.¹⁷⁸

Poslední dvě svátosti – manželství a svěcení kněží – představují v životě jejich nositelů tajemný láskyplný vztah mezi Kristem a církví, projevují se jako jeho služba církvi. Služebné kněžství je jedním z prostředků, které Ježíš užívá ke službě svému lidu. Klíčem a těžištěm tohoto kněžství je moc vysluhovat svátost eucharistie. Mělo by být jasné, že funkce v církvi nezpůsobují nadřazenost jedněch nad druhými. Zásadní důstojnost plyne ze křtu, který je dostupný všem.¹⁷⁹ Vysvěcení kněží byli „*ustanoveni k tomu, aby pásli církev Božím slovem a Boží milostí*“. Papež František připomíná slovy Jana Pavla II, že liturgické hlásání slova Božího, zvláště při eucharistii, je nejvznešenějším momentem dialogu mezi Bohem a jeho lidem před svátostným přijímáním.¹⁸⁰ Když se koná v liturgickém kontextu, je do něj začleněna jako součást

¹⁷⁴ Srov. MOHELNÍK, B. *Pečeť daru Ducha Svatého*, s. 21.

¹⁷⁵ Srov. HELLÍN, F. G. *Concilii Vaticani II synopsis. (LG)*, s. 90, 92.

¹⁷⁶ JAN PAVEL II. *Reconciliatio et paenitentia*: posynodální apoštolská abortace o smíření a pokání v dnešním poslání církve (ze dne 2. 12. 1984). Praha: Zvon, 1996. ISBN 80-7113-158-X, č. 30.

¹⁷⁷ *STh* III, 48, 3, co.

¹⁷⁸ Srov. KELLER, E. *Velké tajemství církve. Meditace k Lumen gentium*. 1. vyd. Kostelní Vydří: KN, 1995. ISBN 80-7192-065-7, s. 68.

¹⁷⁹ Srov. PAPEŽ FRANTIŠEK. *Evangelii gaudium*: apoštolská exhortace o hlásání evangelia v současném světě (ze dne 24. 11. 2013). Praha: PAULÍNKY, 2014. ISBN 978-80-7450-118-0, č. 104.

¹⁸⁰ Srov. PAPEŽ FRANTIŠEK. *Evangelii gaudium*, č. 137.

oběti, která se přináší Otci, a jako prostředek milosti, kterou Kristus rozdává v liturgii. Kázání má orientovat ke společenství s Kristem v eucharistii, jenž přetváří život.¹⁸¹

Křesťanská rodina je zapojena do tajemství církve a má účast na jejím poslání spásy, a to tak, že sebe samu se svým bytím a jednáním jako důvěrné společenství lásky a života staví do služeb církve a společnosti. Jako specifické vyjádření a uskutečnění církevního společenství může být nazývána „*domáci církví*“. Křesťanští manželé a rodiče mají mocí svátosti „*v Božím lidu své vlastní dary, které odpovídají jejich způsobu života a stavu*“.¹⁸² Svátost manželství obnovuje a opakuje povinnost vzešlou ze svátosti křtu a biřmování – hájit a hlásat víru,¹⁸³ dává manželům sílu navzájem si „*pomáhat ke svatosti*“ uspořádaným manželským životem, plozením dětí, jejich výchovou, předáváním víry.

Jelikož svátosti mají dvojí zaměření, a sice „*být lékem proti hříchu a zdokonalovat duši v tom, co patří k bohopoctě podle obřadu křesťanského života*“¹⁸⁴, jsou současně zdrojem milosti i výrazem duchovní oběti celého života. Všeobecné povolání ke svatosti vyjádřeno v poslední větě, představuje jakousi konkluzi celého článku – každý, podle vlastního způsobu života je povolán *k dokonalé svatosti, jako je dokonalý sám Otec*. Toto téma bude pak na žádost podkomise rozvinuto v samostatné kapitole páté.

4.3.2.1 „*Participatio actuosa*“

Víme, že liturgie je „*činností*“ celého Krista¹⁸⁵. Slavení eucharistie je výkonem Krista – velebného a jeho mystického těla – církve. Viděli jsme, že koncilním otcům nesmírně záleželo na tom, aby se svátost eucharistie opravdu stala středobodem křesťanského života. Potvrzuje to i množství připomínek k pasáži článku 11, kterých společným jmenovatelem je přání označit ji jako jeho *vrchol a pramen*.¹⁸⁶

Už jsme mluvili o duchovní oběti, kterou jsou věřící pověřeni přinášet vzhledem k svému všeobecnému kněžství. Skutečnou duchovní obětí však není možné přinést

¹⁸¹ Srov. PAPEŽ FRANTIŠEK. *Evangelii gaudium*, č. 138.

¹⁸² Srov. JAN PAVEL II. *Familiaris consortio*: apoštolská abrotace o úkolech křesťanské rodiny v současném světě (ze dne 22. 11. 1981). Praha: Zvon, 1992. ISBN 80-7113-067-2, č. 49; 50.

¹⁸³ *Tamtéž*, č. 54.

¹⁸⁴ *STh* III, 63, 2,

¹⁸⁵ KKC 1136.

¹⁸⁶ HELLÍN, F. G. *Concilii Vaticani II synopsis. (LG)*, s. 88. Například biskup Sani mluvil v této věci za 31 otců Indonézie (*E/944*, s. 1441).

mimo rámec svátostně reprezentované oběti Krista.¹⁸⁷ Liturgie je společnou službou, vztahuje se na celou církev, na celé shromáždění pokřtěných. Všichni mají mít aktivní účast, byť různým způsobem.¹⁸⁸ V čem tato aktivní účast spočívá? O jaké jednání jde, na kterém mají mít všichni členové společenství účast? Skutečnou liturgickou činností, pravým liturgickým aktem, je mešní kánon. Tato velká modlitba tvoří jádro eucharistické slavnosti.¹⁸⁹ Vrátime se k ní v závěru práce. Nyní se zaměříme na pasáž mluvící o eucharistii v článku 11. Pro její důležitost si ji dovolíme citovat celou:

„Účastí na eucharistické oběti, která je zdrojem a vrcholem celého křesťanského života, podávají (věřící) Bohu božský obětní dar a s ním i sebe samy. Jak podáváním darů, tak svatým přijímáním mají všichni vlastní podíl na bohoslužebném úkonu, ovšem ne stejně, nýbrž každý jinak. Když se pak občerství Kristovým tělem ve svatém přijímání, projeví viditelným způsobem jednotu Božího lidu, kterou tato vznešená svátost výstižně naznačuje a obdivuhodně uskutečňuje.“ (LG 11)

Mše svatá zpřítomňuje oběť kříže; nepřipojuje se k ní, ani ji nerozmnožuje. Jediná a definitivní výkupná oběť Krista je reprezentována v čase. Eucharistická oběť je přímo závislá od oběti na Kalvárii.¹⁹⁰

Podmínkou pro zpřítomnění této jediné Kristovy oběti je přítomnost osoby, která může jednat *in persona Christi*. Službou kněží se rovněž završuje duchovní oběť věřících, protože ji do této Kristovy oběti zapojují. Tento ekleziální rozměr křesťanského pojetí oběti vytušil už Augustin: *„Celá vykoupená obec je obětována jako obecná oběť Bohu skrze velikého kněze, který obětoval také sám sebe v umučení za nás...“*¹⁹¹ Kristova lidská přirozenost je spojovacím článkem se všemi lidmi. Díky tomu, že Kristus přijal podobu služebníka - *„tu totiž obětoval, v té byl obětován, protože prostředníkem jest vzhledem k ní, v ní je knězem, v ní jest obětí“*¹⁹² - stali jsme se údy jeho těla a můžeme mít podíl na jeho jediné oběti. Tím, že se Bůh stal člověkem, nabízí člověku spolupráci se sebou samým. K této oběti se připojuje slavením eucharistie jak církev jako celek, tak i její jednotliví členové. *„To jest oběť křesťanů: „počtem mnozí, jediné tělo v Kristu.“ Tu také hojně obětuje církev ve svátosti obzvláštní, věřícím známé, kterou se naznačuje, že v té věci, kterou obětuje, se obětuje ona sama.“*¹⁹³ Augustin

¹⁸⁷ Srov. MOHELNÍK, B. *Vztah obecného a služebného kněžství*, s. 105.

¹⁸⁸ Srov. KKC 1140.

¹⁸⁹ Srov. RATZINGER, J. *Duch a liturgie*. 1. vyd. Brno: Barrister&Principal, 2006. ISBN 80-7364-032-5, s. 151.

¹⁹⁰ Srov. JAN PAVEL II. *Ecclesia de eucharistia*: encyklika o eucharistii a jejím vztahu k církvi (ze dne 17. 4. 2003). Praha: KN, 2003. ISBN 80-7192-849-6, č. 12.

¹⁹¹ AUGUSTIN, O Boží obci, 10, 6, s. 483-4; viz výše, s. 10.

¹⁹² *Tamtéž*.

¹⁹³ *Tamtéž*, s. 484; viz výše s. 11.

ztotožňuje duchovní oběť křesťana s eucharistií.¹⁹⁴ Spojení Kristovy oběti a duchovní oběti věřících představuje cíl a dokonalost eucharistie. Církev nemá a ani nemůže mít nic, co by mohla přinášet jako oběť, než oběť Kristovu. Kněz *in persona Christi* přináší svátostně Kristovu oběť Otci a umožňuje církvi při této oběti spolupůsobit. Církev oběť Krista svátostně přijímá, aby ji – službou kněze *in nomine Ecclesiae* – sama přinesla jako oběť.¹⁹⁵

Co tedy podáváme Bohu jako oběť? Nepochybně jsou věřící, kteří by bez zaváhání jako „oběť“ označili dary – chléb a víno, které jsou přinášeny v obětním průvodu, peněžité dary pro potřeby církve, nebo třeba jiné příležitostné plody země. Avšak eucharistie reprezentuje Kristovu oběť, jeho totální zřeknutí se na kříži. A když Kristus daroval církvi svou oběť, chtěl také vzít za svou duchovní oběť církve, kterou povolal k tomu, aby s jeho obětí obětovala sebe samu¹⁹⁶. Proto „*podáváme Bohu božský obětní dar a s ním i sebe samy*“.

Způsob, jakým se jednotliví věřící podílejí na eucharistickém slavení, není u všech stejný. Koncil sice konstatuje rozdílnou účast, avšak už neříká, v čem rozdíly spočívají. Můžeme je shrnout do dvou bodů. Jak z předešlého víme, přinášení oběti Kristem skrze svátostnou službu kněze a přinášení duchovní oběti věřícími jsou dva rozdílné úkony, které předpokládají dva různé způsoby participace na Kristově kněžství.¹⁹⁷ Druhým zdrojem rozdílné účasti je pak skutečnost, že „*člověk dostává v biřmování moc ke konání jistých posvátných úkonů, jiných než ty, ke kterým dostal moc ve křtu*“.¹⁹⁸

Na základě křestního charakteru vlastní laik duchovní kněžství, je zasvěcen ke kultu. Toto zasvěcení mu dává právo a povinnost účastnit se aktivně eucharistické oběti, zejména obětování ve spojení s knězem. „*Spravedlivý laik je spojen s Kristem duchovním spojením skrze víru a lásku, ne však skrze svátostnou moc. A proto má laik duchovní kněžství na přinášení duchovních obětí...*“¹⁹⁹ Toto tvrzení Tomáš dále demonstruje na výročí Písma, kterými jsme se zabývali výše – Řím (12, 1); 1 Petr (2, 5). Duchovní kněžství laika, ostatně stejně jako i kněžství služebné, se dovršuje v duchovním spojení s Kristem, který je „*res*“ eucharistie.²⁰⁰

¹⁹⁴ Srov. MOHELNÍK, B. *Vztah obecného a služebného kněžství*, s. 100.

¹⁹⁵ *Tamtéž*, s. 107.

¹⁹⁶ Srov. JAN PAVEL II. *Ecclesia de eucharistia*, č. 13.

¹⁹⁷ Srov. MOHELNÍK, B. *Vztah obecného a služebného kněžství*, s. 106.

¹⁹⁸ *STh* III, 72, 5, co.

¹⁹⁹ *STh* III, 82, 1, ad 2.

²⁰⁰ Srov. TOMÁŠ AKVINSKÝ. *L'eucharistie. (III^a Qn.79-83)*. Roguet, A. –M., OP. (ed.) du Cerf, 1967, s. 312.

Svátost eucharistie je tedy nejvyšším úkonem všeobecného kněžství. Avšak „*kdokoliv přináší oběť, má mít na oběti účast. Neboť vnější oběť, kterou přináší, je znamením vnitřní oběti, kterou člověk přináší Bohu sám sebe*“.²⁰¹ Tento článek řeší nezbytnost svátostného přijímání ze strany kněze, který konsekroval. Nicméně platí také pro věřící, kteří mají díky křtu aktivní účast. Tomáš zde aplikuje učení svatého Augustina²⁰². Nakolik je vnější oběť znamením oběti vnitřní a duchovní, spojení obětníka skrze svaté přijímání je znamením osobní a hluboké participace na oběti²⁰³.

Svátosti jsou zaměřeny k tomu, aby prospívaly člověku v duchovním životě. Jestliže tento se podobá životu tělesnému, pak o křtu říkáme, že je jeho zrozením, biřmování růstem a svátost eucharistie pokrmem.²⁰⁴ Avšak tento duchovní pokrm, na rozdíl od tělesného, se neproměňuje v podstatu toho, kdo se jím živí, nýbrž proměňuje člověka v sebe, tedy v Krista.²⁰⁵ Pokud jde o užívání této svátosti, jímž je požívání, jako vhodnou materii pro ni Kristus vybral chléb a víno. Jako se totiž chlebem a vínem lidé obecně občerstvují, tak se jich v této svátosti používá k duchovnímu požívání.²⁰⁶ Právem tedy koncil mluví o svatém přijímání jako o *občerstvení Kristovým tělem*.

Výběr této materie má však i další důvody. Jedním z nich je, nakolik ve svátosti „*výstižně naznačuje a obdivuhodně uskutečňuje jednotu Božího lidu*“ . A sice, jako chléb se dělá z různých zrn a víno teče z různých hroznů, tak i církev sestává z různých věřících.²⁰⁷ „Eucharistie je svátostí církevní jednoty, která se chápe tak, že mnozí jsou jedno v Kristu“.²⁰⁸ Duchovní oběti nemůže chybět ekleziální rozměr. Řečeno slovy svatého Tomáše, „*mimo církev nemůže existovat duchovní oběť, která by byla skutečná díky pravdivosti ovoce, ačkoli je skutečná pravdivostí svátosti*“²⁰⁹. Křesťanský kult je podstatně ekleziální – jak ten liturgický, tak kult svatého života.²¹⁰

Při této příležitosti si dovolíme v několika bodech poukázat na jisté všeobecně rozšířené „problémy“ ohledně svatého přijímání, které pramení snad z nedostatečné katecheze věřících. Zajisté nemůžeme se věnovat všem, aniž bychom překročili rámec této práce. Proto vybíráme jenom ty, které se nám jeví jako zásadní.

²⁰¹ *STh* III, 82, 4, co.

²⁰² AUGUSTIN, *O Boží obci*, 10, 6, s. 508; viz výše, s. 8.

²⁰³ Srov. TOMÁŠ AKVINSKÝ. *L'eucharistie*. (III^a Qn.79-83). Roguet, A. –M., OP, s. 314.

²⁰⁴ Srov. *STh* III, 73, 1, co.

²⁰⁵ Srov. *STh* III, 73, 3, ad 2.

²⁰⁶ Srov. *STh* III, 74, 1, co.

²⁰⁷ *Tamtéž*.

²⁰⁸ *STh* III, 82, 2, ad 3.

²⁰⁹ *STh* III, 82, 7, ad 1.

²¹⁰ Srov. MOHELNÍK, B. *Pečeť daru Ducha Svatého*, s. 219.

Obecně rozšířeným omylem je představa, že vrcholem eucharistické oběti je svaté přijímání. Pokud jde o aktivní účast pokřtěného na liturgickém slavení eucharistie, tato vrcholí ve svátostném přijímání, *communio*. Avšak nikoli samotné eucharistické dění, jak tvrdí třeba i Boublík.²¹¹ Neúčastníme se mše svaté, abychom přijali eucharistii. Z dosud řečeného by nám už mohlo být jasné, že vnější liturgická účast je zcela zaměřená k vnitřní oběti jako hlavnímu kultickému úkonu.²¹² Věřící není účastný pouze jako pasivní přijímatel svátosti, nýbrž aktivní spoluobětující. Svátostná reprezentace Kristovy oběti umožňuje věřícím, aby svou duchovní obět' připojili ke Kristově oběti. Věřící tedy přinášejí svou obět', aby mohla být sjednocena s obětí Kristovou. A jestliže duchovní obět', jak na ní trvá svatý Pavel, spočívá v tom, že *přinášíme sami sebe* (srov. Řím 12, 1), tak jistě chápeme, že eucharistická obět' nebude pro křesťana obětí, která by nic nestála. Naopak. Zde dostává tvar niterně eucharistická povaha celého křesťanského života. Jako celý Kristův život byl obětí, podobně duchovní obět' křesťana zahrnuje neustálou konverzi, odvracení se od hříchů, celý život ctnosti.

S tím souvisí další velmi omezené chápání eucharistie jako „jenom hostiny“. To potom bohužel vede k určitému automatizmu, jako by samotná přítomnost v kostele během liturgie znamenala právo či dokonce povinnost přistoupit k eucharistickému stolu. Avšak mše není jen „společným jídlem“ na připomínku poslední večeře. Musíme si uvědomit, že eucharistie je zároveň obětí i svátostí. Jako svátost působí v tom, kdo přijímá, avšak jako obět' působí v obětující i v těch, za které je obětována.²¹³ Účastnit se na mši především znamená vstupovat do tajemství svátostného zpřítomňování Kristovy oběti. Tato pak prospívá na způsob oběti i lidem, kteří nepřijímají, jak živým tak zemřelým, pokud se obětuje za jejich spásu.²¹⁴ Věřícím chybí ona zkušenost, že i když není možné přijímat eucharistii, účast na mši svaté zůstává nezbytná, platná, významná a plodná. I ten, kdo nepřijímá onen chléb, se rovněž – ač svou měrou – účastní darů nabízených ostatním.²¹⁵

Další názorové střety se objevují v otázce, jakým způsobem důstojně přijímat: zda vkleče nebo vestoje, zda na ruku či do úst a podobně. Zde se musí říci, že přijímat eucharistii znamená adorovat svým postojem toho, jehož přijímáme. Tato svátost nedosahuje svého účinku u těch, kteří k ní nezaujímají náležitý postoj. Avšak co se tím

---

²¹¹ Srov. BOUBLÍK, V. *Boží lid*, s. 242.

²¹² Srov. MOHELNÍK, B. *Pečeť daru Ducha Svatého*, s. 214.

²¹³ Srov. *STh* III, 79, 5 co.

²¹⁴ Srov. *STh* III, 79, 7, co.

²¹⁵ Srov. BENEDIKT XVI. *Sacramentum caritatis*: posynodální apoštolská exhortace o eucharistii, zdroji a vrcholu života a poslání církve (ze dne 17. 9. 2007). Praha: PAULÍNKY, 2007. ISBN 978-80-86949-32-1, s. 61.

„postojem“ myslí? „*Požívejte tedy nebeský chléb duchovně, k oltáři přinášíte nevinnost*“.²¹⁶ O co tedy jde? Jde o čistotu a bázeň srdce, jež se sklání před tajemstvím Boha. A před Bohem jsou nečisté nejen naše ruce, ale také náš jazyk a také naše srdce. Největším rizikem a zároveň nejvyšším vyjádřením pro milostiplnou Boží dobrotu je, že se ho smí dotýkat nejen ruka a jazyk, ale také srdce. Je to sám Kristus, kdo do nás vstupuje a v nás a s námi žije.²¹⁷ Důležité je tady především uvědomit si, kdo je ten, koho přijímáme, a usilovat především o vnitřní připravenost a upřímnost. Vnější formu, poněvadž je druhotní, můžeme klidně ponechat na svobodném rozhodnutí jednotlivého křesťana. Tím, co by nás ve skutečnosti mělo trápit při „doteku“ s Pánem, je ono zakřivení srdce, jímž je hřích²¹⁸.

Jaký postoj by asi zaujal *doctor eucharisticus*, na základě uvedeného, v současné znovu rafinovaně otevřené debatě ohledně přijímání svátostí pokud jde o křesťany, kteří žijí nějak v rozporu se zákonem, s povinnostmi, k nimž se před Bohem a církví dobrovolně zavázali – rozvedení, kteří nepsátostně uzavřeli nový sňatek, kněží, kteří odstoupili od svých závazků, atd.? Můžeme se směle domnívat, že by podpořil Magisterium způsobem jemu vlastním. Co se týče eucharistie, osoba, která se vědomě nachází ve stavu smrtelného hříchu, má v sobě překážku přijetí jejího účinku. „...*proto, že duchovně nežije, nemůže přijímat duchovní výživu, která je pouze pro živé... dokud setrvává v náklonnosti ke smrtelnému hříchu, nemůže se spojit s Kristem*“.²¹⁹ Jak bylo řečeno, s Kristem nás může spojit pouze víra a láska, které nemá nikdo se smrtelným hříchem.²²⁰ Zajisté je na místě slitování a milosrdenství, ale zrovna tak pravda a důslednost, kdy dobro zůstává dobrem a špatnost špatností. Těmto lidem je doporučováno přibližovat se k Bohu nikoli přijímáním svátostí, nýbrž účastí při eucharistické oběti, opakováním úkonů víry, naděje, lásky a lítosti, dokud nedosáhnou předepsaných dispozic své duše.²²¹

V tomto smyslu dále Tomáš všem doporučuje rozvíjet touhu po plném spojení s Kristem, po eucharistické svátosti. Lze mít totiž realitu nějaké svátosti před jejím přijetím na základě touhy tuto svátost přijmout, známy je i křest touhy.²²² Praxe mluví o „duchovním svatém přijímání“. Tomáš potom rozlišuje i dva způsoby samotného

²¹⁶ Srov. *STh* III, 79, III, 2, ad 2.

²¹⁷ Srov. RATZINGER, J. *Hostina smířených – slavnost zmrtvýchvstání*. Salve: Revue pro teologii a duchovní život, 2005, roč. 15, č. 2, s 22.

²¹⁸ Viz *STh* III, 79, kde Tomáš pojednává o vztahu mezi hříchem a eucharistií.

²¹⁹ *STh* III, 79, 3, co.

²²⁰ Srov. *STh* III, 80, 4, co.

²²¹ Srov. JAN PAVEL II. *Reconciliatio et poenitentia*, č. 34. Týž se této problematice věnuje blíže ve své encyklice *Familiaris consortio* (č. 84).

²²² *STh* 73, 3, co.

požívání eucharistie: svátostný a duchovní. Všichni jsou povinni požívat aspoň duchovně, protože tak je člověk přivtělen ke Kristu. Takovéto požívání zahrnuje vůli či touhu přijmout tuto svátost. Bez vůle přijmout tuto svátost nemůže být člověk spasen.²²³ Tedy svatému přijímání má předcházet touha duchovně se spojit s Kristem vírou a láskou.

A nakonec, zapomíná se, že prohloubením svatého přijímání je adorace. Existuje vnitřní vztah mezi slavením eucharistie a adorací. Jasně to vyjádřil Augustin: „*Nikdo at' nejí tento chléb, když ho předtím neadoroval; hřešili bychom, kdybychom ho neadorovali.*“ A naopak, jen v adoraci může dozrávat hluboké a pravé přijetí, jak dodává emeritní papež.²²⁴

V poslední podkapitole se ještě kratince zastavíme u článku 34, který je důkazem, že křesťanský kult přinášející duchovní oběť se skutečně neomezuje pouze na liturgické slavení eucharistie, i když právě jím, tedy ve spojení s Kristovou obětí, je oběť svatého života završena.

4.3.3 Liturgie křesťanského života (LG 34)

Článek 34 se nachází v části konstituce O laicích. Tento text byl vytvořen na základě zapracování připomínek jako zcela nový článek až ve III. schématu.²²⁵ V jeho pozadí stojí teologie Kristova kněžství a participace na něm ze strany věřících laiků, potažmo duchovní kult. Účast na Kristově kněžství je pro život církve středobodem. Už několikrát bylo řečeno, že laici, kteří žijí ve spojení s Kristem, mají účast na jeho trojím poslání. Participace laiků na poslání církve nevyplývá z delegace apoštolského úřadu, ale z původní, na křtu a biřmování založené účasti na poslání Krista jakožto zprostředkovatele spásy.²²⁶ Tato pasáž se zaměřuje na smysl tohoto poslání, na jeho cíl – kult, svědectví a službu ve společenství. Život laiků má být ve spojení s Kristem zaměřen k oslavě Boha a ke spáse lidí.

Vzhledem k svému „*zasvěcení Kristu a posvěcení Duchem svatým*“, tedy díky křtu a biřmování, „*jsou laici povoláni a vybaveni přinášet vždy hojnější plody Ducha*“. Křesťan je povolán, aby každým svým skutkem vyjadřoval pravou bohopoctu. Pokřtění,

²²³ Srov. *STh* III, 80, 11, co.

²²⁴ Srov. BENEDIKT XVI. *Sacramentum caritatis*, č. 66.

²²⁵ Srov. HELLÍN, F. G. *Concilii Vaticani II synopsis. (LG)*, s.360.

²²⁶ Srov. MÜLLER, G. L. *Dogmatika pro studium i pastorači*, s. 628.

včlenění do Krista, se s ním a s jeho obětí spojují obětováním sebe a svého konání.²²⁷ V každém okamžiku, v každé práci, v každém zaměstnání se může uskutečnit tajemný obsah všeobecného kněžství.

„Všechny jejich skutky, modlitby a apoštolská činnost, manželský a rodinný život, odpočinek duševní i tělesný..., ba i těžkosti života, jsou-li snášeny trpělivě...“ (LG 34)

Podle svatého Tomáše jsou tři skupiny dober, které člověk obětuje Bohu. První je dobro duše, které se obětuje zejména skrze zbožnost a modlitbu. Druhé je dobro těla, které se přináší mučednictvím, odříkáním a zdrženlivostí. A třetí je dobro vnějších věcí. Buďto přímo podáváme Bohu své věci, anebo je sdílíme s bližním pro Boha.²²⁸ Nicméně Tomáš také učí, že existuje určitá hierarchie, ve ctnostech i ve skutcích. Milosrdenství je v sobě samém největší z ctností. Ani současnému papeži není cizí jeho učení, když povzbuzuje k milosrdenství vůči bližním. Skutky lásky jsou totiž nejdokonalejším vnějším projevem vnitřní milosti Ducha.²²⁹ Nakonec jako pravou oběť, již se zalíbíme Bohu, představil milosrdenství už Augustin: *„Všecka ta rozmanitá Boží přikázání, týkající se služby ve svatostánku nebo v chrámu, vztahují se symbolicky k milování Boha a bližního.“*²³⁰ Víra se projevuje láskou (Gal 5, 6).

Nejednou se setkáváme s tím, že v povědomí lidí je pojem oběti synonymem utrpení, bolesti, ztráty, případně askeze, odříkání. Anebo jsou tyto pojmy uvažovány jako přímá úměra: čím větší utrpení, tím větší oběť. Toto chápání může velmi nešťastně deformovat celý duchovní život křesťana. Nepochybně oběť vždy předpokládá zřeknutí se, ztrátu něčeho, avšak zároveň musíme podržet, že hodnotu oběti dává nikoli utrpení, nýbrž pouze láska.²³¹ Celou existenci věřících laiků musí oduševňovat láska. Jedině ona totiž je s to, učinit oběť příjemnou Bohu.

Co je tedy společným jmenovatelem stojícím jako duchovní oběť v pozadí veškeré kněžské aktivity věřících? Zřeknutí se hříchů, neustálé navracení se k Božímu plánu, láska, poslušnost vůči Bohu, plnění povinností svého stavu. A co jiného je cílem veškeré „obětní aktivity“, než spojení s Bohem? Ještě jednou si všimneme, na jaké formulaci se shodli otcové na koncilu: *„všechny skutky... jsou-li konány v Duchu“*, tedy v lásce, *„ba i těžkosti života“*, za podmínky, že jsou *„snášeny trpělivě, stávají se*

²²⁷ Srov. JAN PAVEL II. *Christifideles laici*: posynodní apoštolský list o povolání a poslání laiků v církvi a ve světě (ze dne 30. 12. 1988). Praha: Zvon, 1990. ISBN 80-7113-024-9, č. 14.

²²⁸ Srov. *STh* II-II, 85, 3, ad 2.

²²⁹ Srov. PAPEŽ FRANTIŠEK. *Evangelii gaudium* č. 37; *STh* I-II, 66, 6, co., *STh* II-II, 30, 4, ad 1.

²³⁰ AUGUSTIN, *O Boží obci*, 10, 5, s. 482.

²³¹ *STh* III, 48, 3, sol 1; viz výše, s. 16.

duchovními oběťmi Bohu milými skrze Ježíše Krista“. Spolu s naším světce z Hippo můžeme znovu konstatovat, že *„pravou obětí je každý skutek, který konáme, abychom se spojili svatým společenstvím s Bohem“.*²³²

A nakonec článek nabízí jakoby shrnutí. Různé projevy života jsou obětované Bohu ve spojení s Nejsvětější obětí. Tedy duchovní oběť zahrnuje jak liturgické slavení eucharistie, tak neliturgické úkony. Oběť, v níž člověk přetváří svůj život v obětní dar, je nutným projevem našeho vztahu k Bohu.²³³ A jestliže cílem Kristovy oběti je posvěcení světa, pak *„...i laici zasvěcují Bohu svět, když všude jednají svatě jako ctitelé Boha“.* Svět je tak vystaven posvěcující moci Krista prostřednictvím údů jeho těla.

---

²³² AUGUSTIN, *O Boží obci*, 10, 5, s. 482.

²³³ Srov. BOUBLÍK, V. *Boží lid*, s. 148.

Závěr

Zamýšlení se nad pojmem oběti nám pomohlo objasnit mnohá nedorozumění a otevřelo nečekané horizonty pravé bohopocty, duchovní oběti a liturgie. Zda můžeme poznávat a přijímat svůj život jako oběť, závisí zcela podstatně na tom, co obětí chápeme, tedy na našem předporozumění. Augustinova definice, která jak červená niť provází celou práci, jednoznačně odkrývá pozitivní obsah tohoto pojmu.

Předně si musíme uvědomit, že zničení nějaké skutečnosti, která má nebo i nemá pro člověka cenu, není obětí, která by mohla být Bohu ke cti. Bůh chce víru, dobrou vůli, odevzdanost, ne smrt. V čem tedy oběť záleží? Augustin věděl moc dobře, co dělá, když pravou oběť definoval odkazem na její cíl: „...každý skutek, který konáme, abychom se spojili Bohem, ... jímž můžeme býti skutečně blaženi“.²³⁴ Avšak s Bohem se můžeme spojit natolik, nakolik se mu stáváme podobnými, což nelze než láskou. A opačně: láska je teprve potom opravdová, vede-li člověka k Bohu a takto ho zaměřuje na jeho pravý cíl. Oběť tedy nezáleží v těchto nebo oněch věcech, nýbrž v proměně člověka, v lásce. Proto také musí vstoupit do kultu moment konverze, uzdravení, smíření, očištění.²³⁵ Naděje na věčné společenství s Bohem určuje směr našeho života a proměňuje nás zevnitř. Otázkou zůstává, po čem vlastně člověk touží, co očekává? Komu obětuje a co? Nakolik si uvědomuje, kde je jeho skutečné štěstí (viz Žl 72, 28) a jakou roli hraje toto poznání v jeho životě?

Můžeme se tedy ptát, má smysl mluvit ještě o oběti? Je to aktuální? Kristus nás nepřestává zvat k totálnímu daru života podle evangelia, které své nároky neskrývá. Život s Bohem není bezbolestný. Jeho kříž je, vždy byl a navždy zůstane jediným platným modelem života. A naše sebedarování je i dnes potřebné, byť se nám zdá, že nepřináší žádné ovoce. Ten, kdo se z lásky obětuje a dává Bohu, má jistotu, že nebude ztraceno nic z jeho skutků vykonaných z lásky, žádné velkodušné úsilí. Musíme se učit důvěře v životě ve spojení s Bohem.²³⁶ Ale jak se učit odevzdanosti, lásce v plném slova smyslu? V první řadě, je to Bůh, kdo se dává a miluje nás jako první, a proto může jako odpověď růst láska také v nás. „Ano“ naší vůle vůči vůli Boží pak sjednocuje intelekt, vůli i cit ve vše zahrnujícím úkonu lásky. Nicméně tento proces není nikdy dokončenou záležitostí. Naše chtění a vůle Boží se stále více ztotožňují, až nakonec Boží vůle není

²³⁴ AUGUSTIN, *O Boží obci*, 10, 5, s. 482-3; viz citováno výše, s. 10.

²³⁵ Srov. RATZINGER, J. *Theologie der Liturgie: die sakramentale Begründung christlicher Existenz*. Freiburg im Breisgau: Herder, c2008. ISBN 9783451299476, s. 649-650.

²³⁶ Srov. PAPEŽ FRANTIŠEK. *Evangelii gaudium*, č. 279.

něčím nařízeným „zvenku“, nýbrž je naší vlastní vůlí²³⁷. Spojení s Bohem, jeho přítomnost se učíme vnímat zejména častým vzbuzováním teologálních ctností²³⁸, jež je nanejvýš vhodné u jakékoli činnosti, a také využíváním prostředků *par excellence* – svátostí, z nichž vyniká eucharistie. Svátosti a ctnosti činí křesťana schopným unést život takový, jaký je, žít věrně ve své skutečné situaci, přijmout své reálné možnosti, stát se součástí Božích plánů, dávat příklad života zaměřeného zcela na Boha.

Eucharistie nám ukazuje a zpřítomňuje to, co máme napodobovat, a sice Ježíšův vnitřní milující a sloužící postoj vydání se Otcí. Tento postoj má pronikat každodenní, konkrétní život a vytvářet z něj opravdovou oběť a bohoslužbu. DVK se podrobně věnuje tajemství eucharistie ve druhé kapitole konstituce o liturgii (SC 47-58). Škoda, že rozsah této práce nám neumožňuje se hlouběji ponořit do tohoto mystéria. Vzhledem na náš předmět si však neodpustíme alespoň několik momentů.

Že mše svatá je obětí nejen Kristovou, ale také obětí církve je stále platné dogma tridentského koncilu.²³⁹ Tato pravá Kristova oběť, oběť slova, dělá z nás všech oběti tím, že nás sjednocuje s Bohem a působí, že nabýváme Boží formu. Zakládá se sice na dějinné události, avšak překračuje a sjednocuje všechny časy. Je přítomná ve společenství věřících a modlících se církve, v její Svátosti.²⁴⁰ Eucharistie není pouze „rozdávání“ z něčeho minulého, je to přítomnost, *koná se dílo našeho vykoupení* (SC 2).

Tato skutečnost je patrná v každé eucharistické modlitbě, nejvíce v římském kánonu. Reformátoři ho ve své době radikálně odmítli právě pro jeho sakrificiální (obětní) myšlení, jenže tím odstranili eucharistickou modlitbu, jakožto jádro křesťanské bohoslužby.²⁴¹ Jak prožíváme eucharistii my? Poznáváme v ní ještě skutečné zpřítomnění oběti, anebo je to pouhá památka na „něco“, co se „kdysi stalo“? V této svátosti je obsaženo celé tajemství naší spásy. Samotné slavení vykládá Tomáš ve třech bodech: přináší se jako oběť, konsekruje se a přijímá se jako svátost. Při obětování kněz připomíná ty, za které se oběť přináší a kdo ji přináší – on, ale také „všichni kolem shromáždění“. Žádá, aby oběť byla Bohu příjemná, a také žádá její účinek.²⁴² Zajisté, oběť Kristova je vždy přijata. Ale prosíme o to, aby se „stala naší obětí“, bychom byli vtaženi do Kristovy oběti, jako jeho pravé tělo, abychom byli s Kristem „jedním tělem

²³⁷ Srov. BENEDIKT XVI. *Deus caritas est*: encyklika o křesťanské lásce. Praha: PAULÍNKY, 2006. ISBN 80-86949-03-6, č. 17.

²³⁸ Viz KKC 1812; 1813.

²³⁹ Viz výše, s. 22-23.

²⁴⁰ Srov. RATZINGER, J. *Theologie der Liturgie: die sakramentale Begründung christlicher Existenz*, s. 654.

²⁴¹ ADAM, A. *Liturgika*. Křesťanská bohoslužba a její vývoj. Praha: Vyšehrad, 2008. ISBN 978-80-7021-968-3, s. 207.

²⁴² Srov. *STh* III, 83, 4.

a jedním duchem“. A když nakonec prosí o její přenesení „na nebeský oltář“, myslí tím mystické tělo - církev, které je v této svátosti symbolizováno, tj. modlitby kněze a lidu, nikoli svátostné způsoby, ani pravé Kristovo tělo, které v nebi být nepřestává.²⁴³

Klíčový pojem liturgické obnovy „*participatio actiosa fidelium*“ bývá označován jako „refrén“ celé konstituce o liturgii.²⁴⁴ Věřící přinášejí svou obět každodenního života do účasti na eucharistické slavnosti. Článek 48 (SC) upozorňuje na nevyhnutnost vnitřní pozornosti věřících. Vnější obřady a modlitby jsou prostředky k porozumění tajemství. Dále otcové sice podotýkají, že dokonale činná účast se získá svátostným přijímáním, avšak žádným způsobem se tím nemyslí, že slavení eucharistie je bezcenné, jestliže nepřijímáme. Text článku 47 připomíná jaké má mše účinky, ač neobsahuje jejich výklad.²⁴⁵

V krizi víry, kterou prožíváme, se správné chápání a slavení eucharistie jeví jako zcela zásadní. Pravá liturgická výchova nespočívá v učení se vnějších projevů. Je třeba, aby vedla k podstatě, ke spolupůsobení při oběti, které liturgii vytváří. Plodná účast předpokládá osobní snahu odpovídat na slavené tajemství obětováním svého života Bohu v jednotě s Kristovou obětí za spásu celého světa. Kdyby chyběl soulad niterných postojů s vnějšími gesty a slovy, skončili bychom u pouhého ritualizmu. Boží moc chce skrze liturgické dění proměnit nás samé a celý náš svět,²⁴⁶ „*aby nakonec Bůh byl všechno ve všem*“ (SC 48). Kristova oběť na Kalvárii, svátostně zpřítomňovaná, je zaměřena k duchovní oběti věřících a naopak.

Smyslem všeobecného kněžství věřících a jediným opravdovým důvodem všech našich obětí je žít ve spojení s Bohem a dělat „*vždy to, co se jemu líbí.*“ (Jan 8, 29)

---

²⁴³ *STh* III, 83, 4, ad 9.

²⁴⁴ KUNETKA, F. *Slavnost našeho vykoupení*. Kostelní Vydří: KN, 1997. ISBN 80-7195-184-X, s. 77.

²⁴⁵ Srov. HELLÍN, F. G. *Concilii Vaticani II synopsis. Constitutio de sacra liturgia. Sacrosanctum concilium*. Città del Vaticano: Libreria editrice vaticana, 2003. ISBN 88-209-754-6, s. 144-5.

²⁴⁶ Srov. BENEDIKT XVI. *Sacramentum caritatis*, s. 68.

LITERATURA A PRAMENY

Biblické citáty jsou převzaty z překladu *Jeruzalémská Bible: Písmo svaté* vydané Jeruzalémskou biblickou školou. Praha, Krystal OP – Karmelitánské nakladatelství 2009.

Citace dokumentů II. vatikánského koncilu jsou převzaty z: DOKUMENTY II. VATIKÁNSKÉHO KONCILU. 2. vyd. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002. 603s. ISBN 80-7192-467-9.

Citace Theologické summy jsou převzaty z pracovních textů Benedikta Tomáše Mohelníka, Th.D. OP.

ADAM, ADOLF. *Liturgika. Křesťanská bohoslužba a její vývoj.* 2. vyd. Praha: Vyšehrad, 2008. 471s. ISBN 978-80-7021-968-3.

AMBROS, PAVEL. *Laik a jeho poslání. Mučednictví – svědectví.* 1. vyd. Olomouc: Refugium Velehrad – Roma s.r.o., 2011. 231s. ISBN 978-80-7412-089-3.

AUGUSTIN. *O Boží obci knih XXII.* Překlad Nováková, Julie. 1. vyd. Praha: Vyšehrad, 1950. 693s. ISBN není uvedeno.

BENEDIKT XVI. *Deus caritas est: encyklika o křesťanské lásce.* Praha: PAULÍNKY, 2006. 63s. ISBN 80-86949-03-6.

- *Otcové církve.* Od Klementa Římského po Augustina. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2009. 206s. ISBN 978-80-7195-263-3.
- *Porta fidei. Brána k víře: apoštolský list daný motu proprio k vyhlášení Roku víry* (ze dne 11. 10. 2011). Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2012. 31s. ISBN 978-80-7195-636-5.
- *Sacramentum caritatis: posynodální apoštolská exhortace o eucharistii, zdroji a vrcholu života a poslání církve* (ze dne 17. 9. 2007). Praha: PAULÍNKY, 2007. 110s. ISBN 978-80-86949-32-1.

BOUBLÍK, VLADIMÍR. *Boží lid.* 2. vyd. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1997. 383s. ISBN 80-7192-307-9.

DENZINGER, HENRICUS – SCHÖNMETZER, ADOLFUS. *ENCHIRIDION SYMBOLORUM DEFINITIONUM ET DECLARATIONUM de rebus fidei et morum.* Ed. Herder: Freiburg im Breisgau, 1965. ISBN 84-254-0865-2; ISBN 84-254-0866-0.

DOKUMENTY II. VATIKÁNSKÉHO KONCILU. 2. vyd. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002. 603s. ISBN 80-7192-467-9.

DOKUMENTY MTK věnované eklesiologii a svátostem do roku 1995 a dokument PBK Jednota a rozličnost v církvi. Úvodní studie C. V. Pospíšil. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2011. 223s. ISBN 978-80-7195-272-5.

- POSPÍŠIL, C. V. *K dokumentu MTK Vybraná témata z eklesiologie po 25 letech od jeho vzniku*, s. 117–132.
- *Vybraná témata z eklesiologie (ze dne 7. 10. 1985)*, s. 133-186.

II. VATIKÁNSKÝ SNĚM. Příprava a průběh. Řím: Křesťanská akademie, 1966. 359s. ISBN není uvedeno.

DROBNER, HUBERTUS R. *Patrologie: Úvod do studia starokřesťanské literatury.* 1. vyd. Praha: OIKOYMENH, 2011. 807s. ISBN 9978-80-7298-466-4.

HELLÍN, FRANCISCO GIL. *Concilii Vaticani II synopsis. Constitutio de sacra liturgia. Sacrosanctum concilium.* Città del Vaticano: Liberia editrice vaticana, 2003. 1109s. ISBN 88-209-754-6.

HELLÍN, FRANCISCO GIL. *Concilii Vaticani II synopsis. Constitutio dogmatica de ecclesia. Lumen gentium.* Città del Vaticano: Liberia editrice vaticana, 1995. 2186s. ISBN 88-209-2053-0.

JAN PAVEL II. *Ecclesia de eucharistia: encyklika o eucharistii a jejím vztahu k církvi (ze dne 17. 4. 2003).* Praha: Karmelitánské nakladatelství, 2003. 53s. ISBN 80-7192-849-6.

JAN PAVEL II. *Familiaris consortio*: Apoštolská abortace o úkolech křesťanské rodiny v současném světě (ze dne 22. 11. 1981). Praha: Zvon, 1992. 101s. ISBN 80-7113-067-2.

- *Christifideles laici*: posynodní apoštolský list o povolání a poslání laiků v církvi a ve světě (ze dne 30. 12. 1988). Praha: Zvon, 1990. 126s. ISBN 80-7113-024-9.
- *Reconciliatio et paenitentia*: posynodální apoštolská abortace o smíření a pokání v dnešním poslání církve (ze dne 2. 12. 1984). Praha: Zvon, 1996. 93s. ISBN 80-7113-158-X.

KATECHIZMUS KATOLICKÉ CÍRKVE, 2. vyd. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002. 793s. ISBN 80-7192-473-3.

KELLER, ERWIN. *Velké tajemství církve. Meditace k Lumen gentium*. 1. vyd. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1995. 222s. ISBN 80-7192-065-7.

KUNETKA, FRANTIŠEK. *Slavnost našeho vykoupení*. Nástin liturgické teologie. 1. vyd. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1997. 110s. ISBN 80-7192-184-X.

Mezinárodní katolická revue Communio. Svitavy: TRINITAS, 2004, 8. Roč., č. 1. ISSN 1211-7668.

- BROŽ, VOJTĚCH. *Liturgie křesťanské existence*, s. 76-86.

MOHELNÍK, BENEDIKT. *Pečeť daru Ducha Svatého*. 1. vyd. Praha: Krystal OP, 2012. 295s. ISBN 978-80-87183-44-1.

MÜLLER, GERHARD LUDWIG. *Dogmatika pro studium i pastorači*. 7. vyd. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2010. 888s. ISBN 978-80-7195-259-6.

NEUNER, JOSEF; ROOS, HEINRICH. *Viera v církvi v úradných dokumentoch jej magistéria*. Trnava: Dobrá kniha, 1995. 471s. ISBN 80-7141-072-1.

PAPEŽ FRANTIŠEK. *Evangelii gaudium*. Radost evangelia: apoštolská exhortace o hlásání evangelia v současném světě (ze dne 24. 11. 2013). Praha: PAULÍNKY, 2014. ISBN 978-80-7450-118-0.

PESCH, OTTO HERMANN. *Druhý vatikánský koncil. 1962 – 1965. Příprava Průběh Odkaz.* 1. vyd. Praha: Vyšehrad, 1996. 435s. ISBN 80-7021-194-6.

PIUS XII. *Mediator Dei:* encyklika o posvátné liturgii. Brno: Typos, 1948. 64s. ISBN není uvedeno.

POSPÍŠIL, CTIRAD VÁCLAV. *Hermeneutika mystéria.* Struktury myšlení v dogmatické teologii. 1. vyd. Praha – Kostelní Vydří, 2005. 242s. ISBN 80-85929-77-5 (Krystal OP); ISBN 80-7195-001-7 (Karmelitánské nakladatelství).

POSPÍŠIL, CTIRAD VÁCLAV. *Ježíš z Nazareta, Pán a Spasitel.* 3. vyd. Praha – Kostelní Vydří, 2006. 415s. ISBN 80-85929-80-5 (Krystal OP); ISBN 80-7195-000-9 (Karmelitánské nakladatelství).

RATZINGER, JOSEPH. *Církev jako společenství.* 1. vyd. Praha: Zvon, 1994. 113s. ISBN 80-7113-102-4.

- *Duch liturgie.* 1. vyd. Brno: Barrister&Principal, 2006. 205s. ISBN 80-7364-032-5.
- *Vrchol a pramen.* Texty o eucharistii. 1. vyd. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2009. 151s. ISBN 978-80-7195-327-2.
- *Theologie der Liturgie: die sakramentale Begründung christlicher Existenz.* 2. Aufl. Freiburg im Breisgau: Herder, c2008. 754s. ISBN: 9783451299476. [Překlad: S. M. Terezie Brichtová OP, archiv Mnišek Kazatelského řádu, Znojmo]

SALVE: *Revue pro teologii a duchovní život,* 2005, roč. 15, č. 2. Praha: Krystal OP. ISSN 1213-6301.

- FILIP, ŠTĚPÁN M. „*Duše svaté mešní oběti*“ podle svatého Tomáše Akvinského, s. 49-63.
- RATZINGER, JOSEPH. *Hostina smířených – slavnost zmrtvýchvstání,* s. 15-25.

SALVE: Revue pro teologii a duchovní život, 2010, roč. 20, č. 2. Praha: Krystal OP. ISSN 1213-6301.

- LEVERING, MATTHEW. *Kristus kněz*, s. 59-91.
- MOHELNÍK, BENEDIKT. *Vztah obecného a služebného kněžství*, s. 95-111.

SALVE: Revue pro teologii a duchovní život, 2012, roč. 22, č. 2. Praha: Krystal OP. ISSN 1213-6301.

- MOHELNÍK, BENEDIKT. *Místo duchovní bohoslužby*, s. 9-16.

SKALICKÝ, KAREL. Radost a naděje. Vydání není uvedeno. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2000. 303s. ISBN 80-7192-430-X.

TAFT, ROBERT. *Život z liturgie. Tradice Východu i Západu*. 1. vyd. Olomouc: Refugium Velehrad – Roma s.r.o., 2008. 431s. ISBN 978-80-86715-95-7.

TOMÁŠ AKVINSKÝ. *Le Verbe incarné, III^a, Q. 16-26*. Torrell, Jean-Pierre (ed.), Paris, Cerf, 2002, 504s. ISBN 2-204-06945-0.

- *Le Verbe incarné en ses mystères, bIII^a, Q. 46-52*. Torrell, Jean-Pierre (ed.), Paris, Cerf, 2004, 513s. ISBN 2-204-07638-4.
- *L'eucharistie. III^a Qn. 79-83*. Roguet, A.-M., O. P. (ed.), 1967. 410s. ISBN není uvedeno.
- *Theologická summa III. část* (Překlad: Silvester Braitto, O. P.). Olomouc: Krystal, 1937. 968s. ISBN není uvedeno.
- *Vie de Jésus, III, Qn. 46-49*. P. Synave, O. P. (ed.), 1931. 297s. ISBN není uvedeno.

TORRELL, JEAN-PIERRE. *Fenomén „katolická teologie“*. 1. vyd. Praha: Krystal OP, 2013. 167s. ISBN 978-80-87183-52-6.

SEZNAM ZKRATEK

č.	číslo
čl.	článek
DS	DENZINGER–SCHÖNMETZER. <i>ENCHIRIDION SYMBOLORUM DEFINITIONUM ET DECLARATIONUM de rebus fidei et morum</i>
DV	<i>Dei verbum</i> (věroučná konstituce o Božím zjevení)
DVK	II. vatikánský koncil
GE	Gravissimum educationis (Deklarace o křesťanské výchově)
GS	<i>Gaudium et spes</i> (pastorální konstituce o církvi v dnešním světě)
KKC	Katechismus katolické církve
KN	Karmelitánské nakladatelství
LG	<i>Lumen gentium</i> (věroučná konstituce o církvi)
MTK	Mezinárodní teologická komise
OT	<i>Optatam totius</i> (Dekret o výchově ke kněžství)
PO	<i>Presbyterorum ordinis</i> (Dekret o službě a životě kněží)
s.	strana
SC	<i>Sacrosanctum Concilium</i> (Konstituce o posvátné liturgii)
Srov.	Srovnej
STh	Theologická summa
UR	<i>Unitatis redintegratio</i> (Dekret o ekumenizmu)